

eredienst

Rapport deputaten

Generale Synode van de Gereformeerde Kerken Zwolle-Zuid 2008

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

INLEIDING

Deputaten eredienst, benoemd door de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005, hebben het genoegen u hiermee hun rapport aan te bieden. De afgelopen jaren hebben we enthousiast en hard gewerkt aan de opdrachten die we hadden gekregen. Enkele opdrachten waren ingewikkelder en ingrijpender dan we op het eerste gezicht dachten. Daarom konden niet alle opdrachten worden afgerond. We presenteren hierbij de resultaten van ons werk tot nu toe.

We zijn de HEER dankbaar dat we in alle rust en eensgezindheid aan de opdrachten konden werken en dat het rapport gereed mocht komen.

INHOUDSOPGAVE

1.	Samenvatting	5
2.	Samenstelling en werkwijze	5
2.1	Samenstelling	5
2.2	Werkwijze	5
3.	Globaal beleidsoverzicht	6
3.1	Orden van dienst	6
3.2	Formulieren	6
3.3	Tweede kerkdienst	6
3.4	Liturgie en cultuur	6
3.5	Voorlichting en publicaties	6
4.	Oprachten van de synode	7
5.	Implementatie NBV (<i>opdracht b en c</i>)	8
5.1	Opracht	8
5.1.1	Interpretatie van de opdracht	8
5.2	De liturgische formulieren	9
5.2.1	De NBV	9
5.2.2	Liturgische formulieren	10
5.2.3	Herstel avondmaalsformulier	12
5.2.4	Consistentie	12
5.2.5	Tenslotte	12
5.3	Formulier voor de bevestiging van missionaire dienaren des Woords	13
5.4	Andere liturgische teksten	13
5.5	Bijlagen	14
5.6	Concept besluittekst	14
5.7	Vervolgopdracht	15
6.	Communicatie en informatie (<i>opdracht a en f</i>)	15
6.1	Steunpunt Liturgie	15
6.2	Contacten met de Theologische Universiteit	15
7.	Gemeente en doop (<i>opdracht d</i>)	15
8.	Samenvoegen deputaatschappen (<i>opdracht e</i>)	16
9.	Concept besluitteksten	16
9.1	Liturgische formulieren algemeen	16
9.2	Formulier voor de bevestiging van missionaire dienaren des Woords	16
9.3	Décharge en opdrachten deputaten eredienst	17
Bijlagen		
I.	Formulier voor de uitsluiting uit de gemeente van Christus	18
II.	Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 1	21
III.	Toelichting bij avondmaalsformulier 1	26
IV.	Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 2	28
V.	Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 3	32
VI.	Toelichting bij avondmaalsformulier 3	34
VII.	Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 4	35
VIII.	Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 5	37
IX.	Formulier voor de bediening van de doop aan de kinderen van de gelovigen 1	39
X.	Toelichting bij doopformulier 1	41
XI.	Formulier voor de bediening van de doop aan de kinderen van de gelovigen 2	43
XII.	Formulier voor de bediening van de doop aan de kinderen van de gelovigen 3	47
XIII.	Adressen deputaten	49

1. SAMENVATTING

In dit rapport staan de liturgische formulieren centraal. De vorige synode had de Nieuwe Bijbel Vertaling (NBV) vrijgegeven. Dus moesten deze formulieren worden aangepast. Al snel bleek dat met het vervangen van bijbelteksten in een nieuwe vertaling niet kon worden volstaan. Een dieper ingrijpende revisie van de formulieren bleek noodzakelijk: een “hertaling” naar hedendaags Nederlands. Daarom konden nog niet alle formulieren hertaald worden. De formulieren die wel klaar zijn staan in dit rapport.

Er komt nog een vervolgrapport. Daarin komt in ieder geval nog de rol van de gemeente bij de doop aan bod. Verder zal daarin het rapport van het Steunpunt Liturgie komen te staan.

2. SAMENSTELLING EN WERKWIJZE

2.1 Samenstelling

De Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 benoemde de volgende broeders in het deputaatschap (voor adressen zie Bijlage XIII):

<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
H.K. Bouwkamp (s), Mariënberg	2008	M. van Veelen, Duiven
P. van Dijk, Arnhem	2014	M. Wielhouwer, Zuidlaren
T.K. van Eerden, Zuidhorn	2011	
A.M. de Hullu, Apeldoorn	2014	
F.G. aan het Rot, Axel	2008	
J. Smelik, Zuidhorn	2014	
A. Veefkind, Holten	2011	

J. Smelik heeft zich kort na zijn benoeming uit het deputaatschap teruggetrokken. In zijn plaats heeft ds. M. van Veelen de facto als primus gefungeerd. Ds. F.G. aan het Rot heeft voor aanvang van de synode zijn werkzaamheden afgerond.

2.2 Werkwijze

Het deputaatschap heeft vergaderd met een frequentie die toenam naarmate de eindfase van dit rapport werd bereikt. Tweemaal is vergaderd met deputaten kerkmuziek. Daarnaast is er een begeleidingscommissie voor het Steunpunt Liturgie. Deze commissie bestaat uit leden van beide deputaatschappen. In onderling overleg is besloten het rapport van het Steunpunt Liturgie in ons (aanvullende) rapport op te nemen.

Verder hebben deputaten regelmatig contact met de Theologische Universiteit en wel op verschillende manieren:

- Jaarlijks wonen we het Universiteitsberaad bij;
- eenmaal hebben we de universiteit om advies gevraagd;
- in relevante gevallen hebben we de universiteit van informatie voorzien.

De adviserende en voorlichtende opdracht aan deputaten werd in feite uitgevoerd door het Steunpunt Liturgie. Er was dan ook intensief (mail)verkeer tussen deputaten en het Steunpunt.

3. GLOBAAL BELEIDSOVERZICHT

In 1993 benoemde de Generale Synode van Ommen voor de eerste keer een deputaatschap eredienst voor alle zaken betreffende de liturgie. De Generale Synode van Berkel en Rodenrijs 1996 benoemde voor het onderdeel 'kerklied' een apart deputaatschap. Sindsdien houden deputaten eredienst zich dus bezig met het 'dienstboek' en deputaten kerklied met het 'liedboek' van de kerken. In vogelvlucht volgen in dit hoofdstuk de beleidsterreinen waar deputaten eredienst zich de afgelopen jaren mee bezig hebben gehouden.

3.1 Orden van dienst

De Generale Synode van Leusden 1999 heeft voor de morgen- en middagdienst een orde van dienst, de zgn. orde C, vrijgegeven. Voor het vrijgeven van orde D, een orde gebaseerd op het grondpatroon van de liturgie van voor de Reformatie, vond deze synode het nodig dat eerst een onderzoek werd gedaan naar de vraag of deze orde nog wel passend was in deze tijd. Dit onderzoek werd in 2005 afgerond. Informatie over en adviezen voor gebruik van orde D zijn verkrijgbaar bij het Steunpunt Liturgie.

3.2 Formulieren

Vanaf 1993 hebben deputaten zich bezig gehouden met de formulieren voor de viering van het *avondmaal*. Dit leidde ertoe dat in 1999 de synode van Leusden een drietal formulieren vrijgaf voor gebruik in de kerken.

Tevens besloot de synode van Leusden deputaten op te dragen (verder) te werken aan het formulier voor de *openbare geloofsbelijdenis*. Dit leidde tot een herzien formulier, dat in 2005 door de synode van Amersfoort-Centrum is vastgesteld.

Sinds 1999 werken deputaten ook aan formulieren voor de *kinderdoop*. Dit leidde ertoe dat de synode van Amersfoort-Centrum 2005 enkele nieuwe formulieren vrijgaf.

De invoering van de Nieuwe Bijbel Vertaling (NBV) in 2005 maakte het nodig om *alle* formulieren taalkundig te reviseren. In dit rapport doen deputaten voorstellen voor een herziene versie van een aantal en vragen ze om een vervolgoopdracht voor de nog resterende formulieren en de gebeden.

3.3 Tweede kerkdienst

Sinds de synode van Berkel en Rodenrijs 1996 zijn deputaten bezig geweest met het eigen karakter van de tweede kerkdienst op zondag. Dit leidde tot een voorstel van deputaten voor de synode van Amersfoort-Centrum 2005 voor een orde van dienst voor een *leerdienst*. De synode wees dit voorstel af. Materiaal voor dit soort diensten is verkrijgbaar bij het Steunpunt Liturgie.

3.4 Liturgie en cultuur

Voor de synode Amersfoort-Centrum 2005 hebben deputaten (samen met deputaten kerkmuziek) een studie verricht naar de verhouding tussen liturgie en cultuur. De synode heeft van deze studie kennis genomen. Het materiaal is beschikbaar bij het Steunpunt Liturgie.

3.5 Voorlichting en publicaties

De voorlichting over de eredienst in al zijn facetten wordt vooral verzorgd door het Steunpunt Liturgie, dat fungeert als een vraagbaak voor liturgiecommissies, kerkmusici en kerkenraden. Dit steunpunt voorziet duidelijk in een behoefte, zoals blijkt uit de rapporten van het Steunpunt.

Als publicaties van deputaten zijn in het verleden het boekje *Licht op liturgie*, in opdracht van de synode van Berkel en Rodenrijs, en het *Liturgisch katern*, in opdracht van de synode van Leusden, verschenen.

4. OPDRACHTEN VAN DE SYNODE

De Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 gaf deputaten de volgende opdrachten (Acta GS Amersfoort-Centrum, artikel 71, *Besluit 2*):

Besluit 2:

- opnieuw deputaten eredienst te benoemen met de volgende opdrachten:
- a. de kerken te voorzien van informatie en advies over zaken met betrekking tot liturgie en eredienst en waar mogelijk een zodanige bijdrage te leveren dat de bezinning hierover binnen de kerken wordt gestimuleerd, in geregeld contact met de Theologische Universiteit;
  - b. de tekst van de NBV op een deskundig (talig, poëtisch, liturgisch-theologisch) verantwoorde wijze in te voegen of te laten invoegen in de bestaande liturgische teksten en formulieren;
  - c. nog vast te stellen liturgische teksten en formulieren te beoordelen of te laten beoordelen op hun taligheid v.w.b. eigentijdsheid en consistentie. Hierbij gaan zij uit van de bezinning over het onderwerp taal en liturgie, waarvoor zij een aanzet hebben gegeven in hoofdstuk 10 van hun rapport Eredienst. De talige vaststelling vindt met het oog op de gewenste consistentie plaats na de inhoudelijke beoordeling/vaststelling van de betreffende teksten;
  - d. de vragen inzake een meer actieve rol van de gemeente bij de (kinder)doop te bestuderen en aan de eerstvolgende synode concrete liturgische formuleringen voor te stellen;
  - e. de samenvoeging door de volgende synode van het deputaatschap eredienst met het deputaatschap kerkmuziek voor te bereiden en in het kader hiervan in elk geval jaarlijks gezamenlijk overleg te voeren;
  - f. aan de volgende synode voorstellen te doen op welke wijze het steunpunt liturgie moet worden voortgezet; deputaten moeten daarbij in het bijzonder aandacht hebben voor de onderlinge verhouding van de deputaatschappen eredienst en kerkmuziek met het steunpunt liturgie en de continuïteit op langere termijn;
  - g. hun werkzaamheden te verrichten binnen het beschikbaar gestelde budget dat separaat zal worden toegezonden;
  - h. over hun werkzaamheden rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en dit rapport uiterlijk drie maanden voor het begin van deze synode aan de kerken te doen toekomen.

Gronden:

1. bij de invoering van nieuwe liturgische elementen is het van belang dat de kerken aanvullende informatie kunnen verkrijgen, zowel mondeling als schriftelijk. Discussies rond liturgie en eredienst kunnen meer diepgang krijgen wanneer bijvoorbeeld door deputaten vanuit hun deskundigheid een bijdrage geleverd wordt. Bij dit alles zullen deputaten contact onderhouden met de Theologische Universiteit;
2. de generale synode heeft de NBV voor kerkelijk gebruik vrijgegeven;
3.
  - a. genoemde opdrachten vereisen deskundigheid en kunnen niet door één persoon verricht worden vanwege verschillende invalshoeken die van belang zijn: talige, poëtische, liturgisch-theologische disciplines;
  - b. indien deputaten eredienst vanwege gebrek aan mankracht en/of specifieke deskundigheid niet in staat zijn deze opdrachten zelf ter hand te nemen, kunnen zij zich laten bijstaan door deskundigen. Het gaat om een beperkte opdracht voor specialisten;
4. de vraag naar een meer actieve rol van de gemeente bij de (kinder)doop leeft in verschillende kerken en verdient nadere bestudering en uitwerking;
5. de nieuwe liedbundel wordt in de komende jaren afgerond. Ook op het terrein van eredienst zijn de afgelopen jaren veel taken afgerond. In 2008 kunnen de deputaatschappen eredienst en kerkmuziek worden samengevoegd;
6. het moet duidelijker worden hoe de verhouding tussen de deputaatschappen en de ondersteuning door het steunpunt liturgie zijn geregeld. Op welke wijze legt het steunpunt verantwoording af en aan welke instantie;

5. IMPLEMENTATIE NBV (OPDRACHT B EN C)

5.1 Opdracht

De Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 droeg ons op

“de tekst van de NBV op een deskundig (talig, poëtisch, liturgisch-theologisch) verantwoorde wijze in te voegen of te laten invoegen in de bestaande liturgische teksten en formulieren” (Acta, art. 71, Besluit 2b).

De uitvoering van deze opdracht bleek een arbeidsintensieve en zeer tijdrovende bezigheid. Het werk bleek namelijk uit verschillende niveaus te bestaan, stadia die stuk voor stuk door ons doorlopen moesten worden.

5.1.1 Interpretatie van de opdracht

Vrij snel waren we klaar met het eerste niveau: de in het kerkboek geciteerde teksten uit de vertaling NBG '51 vervangen door die uit de NBV. Ons bleek al spoedig dat een dergelijke versmalde opvatting van onze opdracht niet zou leiden tot een talig, poëtisch, liturgisch-theologisch verantwoord resultaat. De aldus bewerkte liturgische formulieren zouden het beeld vertonen van oude kleden waarop hier en daar een nieuw lapje was genaaid.

Bovendien had de synode ons een tweede opdracht gegeven, namelijk: *“nog vast te stellen liturgische teksten en formulieren te beoordelen of te laten beoordelen op hun taligheid v.w.b. eigentijdsheid en consistentie. Hierbij gaan zij uit van de bezinning over het onderwerp taal en liturgie, waarvoor zij een aanzet hebben gegeven in hoofdstuk 10 van hun rapport Eredienst. De talige vaststelling vindt met het oog op de gewenste consistentie plaats na de inhoudelijke beoordeling/vaststelling van de betreffende teksten” (Acta, art. 71, Besluit 2c).*

Deze opdracht betreft wel *nog vast te stellen* formulieren, maar het spreekt vanzelf dat de eisen die de synode erin stelt ook voor de bestaande liturgische teksten dienen te gelden. Reeds nu vestigen we er de aandacht op dat de synode uitdrukkelijk eisen van *eigentijdsheid en consistentie* stelde.

5.2 De liturgische formulieren

5.2.1 De NBV

Aangekomen op het tweede niveau beseften we, dat een verantwoorde invoeging van de NBV in de liturgische teksten vereiste, dat we het geheel van deze teksten zo veel mogelijk in overeenstemming moesten brengen met de taal die in de NBV wordt gebezigd. Daarmee zouden we tevens aan het criterium van eigentijdsheid voldoen.

Dit hield in dat we ons terdege moesten bezinnen op de taalkenmerken van de NBV. Dat heeft nogal wat tijd gevergd. De NBV is voor ons even nieuw als voor ieder ander. En het vraagt nu eenmaal tijd om vertrouwd te raken met een nieuwe bijbelvertaling. Vooral als die bijbelvertaling zo echt nieuw is als de NBV. Het verschil tussen de NBV en de NBG '51 is immers veel groter dan dat tussen de NBG '51 en de Statenvertaling. Intussen verschaft de bezinning op het eigene van de NBV ons belangrijke inzichten voor de uitvoering van onze opdracht. We willen die in het volgende graag met u delen.

NBV – Nederlands en abstracties

De Statenvertaling is heel bewust dicht bij de grondtalen van de bijbel gebleven. Ze gaf – overdreven gezegd – Hebreeuws en Grieks met Nederlandse woorden. Bij de vervaardiging van de NBG '51 heeft men zich grotendeels aan de Statenvertaling geconformeerd.

En dat had grote gevolgen voor ons kerkelijke taalgebruik. Dat taalgebruik volgde de bijbelvertaling. Dat is aan elke zin in ons kerkboek te merken. In het doopsformulier heeft God nog steeds zijn verbond “opgericht tussen” zichzelf en Abraham. Dat hebraïserende citaat uit Gen. 17 misstaat niet in het geheel van het formulier. Want het staat midden in een geheel dat een typisch *geschreven* document is. En dan bovendien een *door theologen geschreven* document. Die theologen laten zien dat ze goede Latijnse zinnen kunnen schrijven. En dat ze, net als het Griekse Nieuwe Testament, geen enkele moeite hebben met abstracte begrippen als goedertierenheid, gerechtigheid, vergeving

en verzoening. Integendeel, het uitleggen van dat soort begrippen vormde een vast onderdeel van hun werk als catecheet en preker.

Maar Nederlands zit heel anders in elkaar dan Hebreeuws, Grieks en Latijn. In het Nederlands wordt een verbond niet *opgericht tussen* maar *gesloten met* iemand. In het Nederlands zeggen we: “hij vergeeft” en “ik word vrijgesproken” in plaats van “hij schenkt vergeving” en “mijn rechtvaardiging”. Wij houden in het Nederlands nu eenmaal niet zo van abstracte begrippen. We zien liever actie. Dit zijn uiteraard maar een paar voorbeelden.

In overeenstemming met de NBV hebben we daarom in de liturgische formulieren abstracte termen als ‘rechtvaardiging’ en ‘verzoening’ zoveel mogelijk vervangen door Nederlandse woorden als ‘vrijspraak’ en ‘verzoenen.’

NBV – geen verouderde woorden en uitdrukkingen

De NBV heeft consequent gekozen voor het Nederlands. En wel hedendaags Nederlands. Dat heeft vergaande gevolgen. Op www.biblija.net, de door ons veel geraadpleegde site van het NBG, kan men de NBV naast de NBG ‘51 lezen en verbazingwekkende ontdekkingen doen. Vooral als men het programma laat zoeken naar vertrouwde kerkelijke/theologische woorden.

Het spreekt vanzelf dat er in de NBV allerlei nuances uit de grondtalen verloren gaan. Dat is het onvermijdelijke gevolg van de consequente keuze voor het Nederlands. Overigens trad dat verlies evenzeer op bij de Statenvertaling en de NBG ‘51. Het uitleggen van allerlei begrippen vormde niet voor niets een belangrijk onderdeel van de prediking en de catechese. Met de NBV zullen eveneens heel wat woorden, begrippen en uitdrukkingen die ons dierbaar waren verloren gaan.

Om weer enkele voorbeelden te geven: de naam “Heiland” zal men in de NBV tevergeefs zoeken. Het woord “heil” komt nog een enkele keer voor, maar dan alleen in de uitdrukking “je heil zoeken bij.” In overeenstemming met de NBV hebben we in de liturgische formulieren woorden en uitdrukkingen die uit de taal zijn verdwenen of op het punt staan te verdwijnen vervangen door gangbare Nederlandse woorden met dezelfde inhoud. We hebben ons in geval van twijfel steeds gericht naar het gebruik van zulke woorden en uitdrukkingen door de NBV.

NBV – eenvoudiger zinsconstructies

De NBV heeft niet alleen gekozen voor het Nederlands, maar ook nog voor 21^e eeuws Nederlands. We gebruiken vandaag weinig bijzinnen. We gebruiken helemaal geen tussenzinnen meer. Over het algemeen zijn de zinsconstructies in de NBV dan ook een stuk eenvoudiger dan in de NBG ‘51. In overeenstemming met de NBV hebben we in de liturgische formulieren de zinsconstructies zoveel mogelijk vereenvoudigd en het gebruik van bij- en tussenzinnen zoveel mogelijk beperkt.

NBV – gebiedende wijs enkelvoud

In het Nederlands van vandaag is de meervoudsvorm van de gebiedende wijs verdwenen. Iedereen begrijpt dat de leuze “Steun het Rode Kruis” gericht is aan het brede publiek en niet aan een enkeling. Vijftig jaar geleden was die leuze nog grammaticaal incorrect. Dat moest zijn “Steunt het Rode Kruis.” Nu leest de NBV in Matt. 26:26 niet meer “Neemt, eet ...” maar: “Neem, eet ...”.

We hebben de NBV gevolgd in het gebruik van het enkelvoud van de gebiedende wijs; ook daar waar duidelijk meer personen worden aangesproken.

NBV - taalverschil per tekst

Een verder kenmerk van de NBV is, dat de vertalers bewust verschillende taalniveaus hebben gekozen in overeenstemming met het soort tekst dat ze in de bijbel aantreffen. De dichtelijke Psalmen verschillen in taal van vertellende boeken als 1 en 2 Samuel of van een meer betogend geschrift als Romeinen.

We hebben ons afgevraagd of dergelijke verschillen ook binnen het Kerkboek aanwezig zijn. We zijn tot de conclusie gekomen dat dit tot op zekere hoogte inderdaad zo is. Het *Formulier voor de uitsluiting uit de gemeente van Christus* wordt zelden voorgelezen. Gezien de hoogst ernstige inhoud zal de lezing ervan door de gemeente met grote aandacht worden aangehoord. De taal van dit formulier mag

dan ook iets van kanselarijstijl vertonen. Tegelijk vraagt deze officiële mededeling van een kerkelijk vonnis om een meer plechtig taalgebruik.

Heel anders staat het met de formulieren voor de bediening van de doop of voor de bevestiging van het huwelijk. Daar overheeft het feestelijke. Bovendien komt het steeds vaker voor dat bij een huwelijksbevestiging of een doopbediening veel niet-kerkleden in de dienst aanwezig zijn, waaronder gasten die totaal niet vertrouwd zijn met kerk en geloof.

Bij de bediening van de doop zijn er ook vaak meer kinderen in de kerk dan anders. Van de formulieren die bij deze gelegenheden worden gelezen mag verwacht worden dat ze zeer aansprekend en duidelijk gesteld zijn in bij voorkeur zo eenvoudig mogelijke taal.

De formulieren voor de viering van het avondmaal mogen juist wat meer op volwassen en ervaren kerkgangers gericht zijn. Aan de andere kant lopen deze kerkgangers het gevaar met bepaalde woorden en uitdrukkingen zo vertrouwd te worden, dat deze hun niets meer zeggen en ze onder het aanhoren van de voorlezing het ene oor in en het andere uit gaan. Om dat zoveel mogelijk te voorkomen dient fris en duidelijk taalgebruik te worden gebezigd. Dat kan tevens misverstanden voorkomen.

Het moge vanzelf spreken dat we de genoemde taalkundige eisen over heel de linie hebben gehanteerd. Dus niet alleen daar waar woorden en uitdrukkingen uit de bijbel voorkomen, maar evenzeer waar het kerkelijke, liturgische of dogmatische taal betreft die niet rechtstreeks aan de bijbel ontleend is.

5.2.2 Liturgische formulieren

Liturgische formulieren - functie

Hiermee zijn we eigenlijk al beland op het laatste niveau. Het invoegen van de NBV in onze liturgische geschriften op de verantwoorde manier die hier boven is geschetst stelde ons als vanzelf voor de vraag naar doel en functie van de formulieren zelf.

We menen deze correct te omschrijven met de woorden:

In de formulieren geeft de kerk aan de gemeente, die in een eredienst bijeen is, een beknopte uiteenzetting van haar leer over een liturgische handeling (doop, avondmaal en dergelijke). (Voor de goede orde: 'de gemeente' is hier opgevat in de breedste zin; dat wil zeggen inclusief aanwezige gasten, die immers ook met de gemeente het woord horen en de zegen aangezegd krijgen.)

Deze stelling houdt twee begrenzings in:

1. De kerk stelt in de formulieren de leer niet vast; dat doet zij in haar belijdenissen. De consequentie hiervan is dat als er gekozen moest worden tussen dogmatische nauwkeurigheid in de ogen van de theoloog en duidelijkheid voor de oren van de kerkganger, wij de balans hebben laten doorslaan ten gunste van de duidelijkheid. Bijvoorbeeld: het begrippenpaar 'teken en zegel' is in de sacramentsleer goed doordacht en bij wijze van spreken tot ver achter de komma theologisch vastgelegd. Maar de doorsnee kerkganger is zich daarvan niet bewust en verstaat deze woorden niet meer. Met de beeldspraak 'afbeelding en garantie' heeft hij die moeite niet. Daarom kozen we voor 'afbeelding en garantie' in plaats van 'teken en zegel.'
2. De kerk geeft in de formulieren geen uitputtend onderwijs over de leer of een deel ervan; dat doet zij in haar catechese. De consequentie hiervan is dat een formulier niet alles hoeft te verwoorden wat er over of in verband met de doop, het avondmaal en dergelijke te zeggen valt. Dat geldt met name wanneer er meerdere formulieren voor dezelfde zaak zijn, zoals bij de kinderdoop en het avondmaal. Dan kan er uit beschikbare motieven geselecteerd worden. Wat in het ene formulier minder aandacht krijgt, wordt in een ander formulier breder behandeld.

Hiermee is naar ons inzien de ingebrachte kritiek weerlegd die op bepaalde formulieren is ingebracht, nl. dat erin te weinig aandacht zou gegeven worden aan aspecten van de leer zoals ellendekennis (avondmaalsformulieren 4 en 5) of de verbondseis (doopformulieren 2 en 3).

Uiteraard is de bedoeling van een breder aanbod van formulieren, dat ze in de diensten bij afwisseling gelezen worden.

Liturgische formulieren - inhoud

Uiteraard staat voor ons vast dat de invoeging van de NBV in de formulieren op geen enkele wijze afbreuk mag doen aan de *inhoud* van de formulieren.

We vonden het daarom nodig om naast de tekst van de formulieren zoals die in 1984 is vastgesteld ook (de) oorspronkelijke formulieren zoals ze in Heidelberg zijn geschreven te raadplegen.

Dat geldt uiteraard de meer klassieke formulieren als het *Formulier voor de bediening van de heilige doop aan de kinderen van de gelovigen 1* en de eerste drie *formulieren voor de bediening van het heilig avondmaal*.

Ook deze raadpleging heeft geleid tot belangrijke inzichten, die in mindere mate en indirect ook gevolgen hebben voor aspecten van de meer recent geproduceerde formulieren.

Liturgische formulieren – taal en stijl

De klassieke formulieren dragen qua taal en stijl het stempel van de tijd van de Hervorming. Om te voldoen aan de door de synode gestelde eis van eigentijdsheid hebben we de formulieren zo veel mogelijk ontdaan van 16^e eeuwse taal- en stijlkenmerken.

Een opvallend kenmerk van de taal uit die tijd is de grote voorliefde voor bijvoeglijke naamwoorden en bijwoorden. In hedendaagse oren klinkt dat overdadig en zelfs ietwat onbetrouwbaar. Men hoort over Christus' "volkomen verzoening van al onze zonden" en vraagt zich af: waarom 'volkomen'? Het is namelijk eenvoudig ondenkbaar dat Christus onze zonden onvolkomen zou kunnen verzoenen. Maar waarschijnlijk hoort men het 'volkomen' helemaal niet meer. De hedendaagse mens wordt overspoeld met informatie. Hij is er op ingesteld om overbodige informatie eenvoudig niet op te merken.

We hebben ervoor gekozen om de klassieke formulieren zo veel mogelijk te ontdoen van bijwoorden en bijvoeglijke naamwoorden, die typisch 16^e eeuwse stijlkenmerken zijn en geen werkelijke informatie bedoelen over te dragen. Overigens zijn we hierin niet al te rigoureuus te werk gegaan, anders zouden de formulieren kleurloze teksten worden.

Herhalingen

Een tweede kenmerk van de klassieke formulieren is de neiging om te herhalen. Bij de eigentijdse hoorder wekken herhalingen alleen maar irritatie op. En dat is wat formulierlezing uiteraard niet moet bewerken.

We hebben ervoor gekozen om de klassieke formulieren zo veel mogelijk te ontdoen van herhalingen. Bijvoorbeeld: het avondmaalsformulier 1 schenkt in een aparte paragraaf brede aandacht aan de *gedachtenis van Christus*. Het is dan niet zinvol als de *Opwekking* de gemeente er nog eens bij bepaalt dat "wij het heilige brood en de heilige drank *tot zijn gedachtenis* ontvangen."

Dubbele manier van zeggen

Een ander kenmerk is een voorliefde voor een dubbele manier van zeggen: 'haat en nijd', 'zonde en zwakheid', 'dood en bloedstorting', 'in genade aannemen en een plaats aan zijn tafel waardig keuren.' Wat de eigentijdse hoorder betreft geldt hiervoor hetzelfde als wat we opmerkten inzake herhalingen: ze irriteren meer dan ze boeien.

We hebben ervoor gekozen om de klassieke formulieren zo veel mogelijk te ontdoen van dubbele manieren van zeggen.

Schrijfstijl

Het belangrijkste aspect van de klassieke formulieren is wellicht dat ze gesteld zijn in typische *schrijfstijl*. Iedere predikant heeft inmiddels wel ervaren dat zijn hoorders onmiddellijk afhaken als hij in zijn preek schrijfstijl hanteert. Schrijfstijl maakt gebruik van ingewikkelde zinnen en van archaïsche woorden en uitdrukkingen. Een formulier in schrijfstijl wekt op de eigentijdse *hoorder* de indruk dat de inhoud ervan niet voor hem bestemd is. Hij is immers hoorder, geen lezer.

Voor ons was dan ook een zeer belangrijk criterium: “hoe zeg je dit?” en niet: “hoe *schrijf* je dit?” Het spreekt vanzelf dat de *taalkleur* van de formulieren hierdoor ingrijpend veranderd is. Ze zullen minder vertrouwd klinken. Maar het is onze overtuiging dat ze de eigentijdse hoorder des te meer zullen aanspreken.

Intussen zijn we ons ervan bewust dat de formulieren in de kerkdiensten *voorgelezen* worden. Dat betekent dat ze goed voorleesbaar moeten zijn. We hebben daarom gestreefd naar een vloeiende stijl, niet stotend en met een natuurlijk ritme.

We maken van de gelegenheid gebruik om de gebruiker van de formulieren er op te wijzen dat het voorlezen van de formulieren geen formalisme is, maar een onderdeel van de liturgie in de eredienst voor de heilige God. Daarbij past het niet dat een formulier wordt afgeraffeld. Het dient eerder te worden *voorgedragen* dan *voorgelezen*. We menen dat de door ons thans voorgestelde formulieren aan de eis van voordraagbaarheid ruimschoots voldoen.

5.2.3 Herstel avondmaalsformulier

Bij onze bezinning op de oorspronkelijke teksten van het klassieke formulier voor de bediening van het avondmaal is ons weer opgevallen dat Datheen in de Nederlandse uitgave een kleine, maar liturgisch onverantwoorde wijziging heeft aangebracht. Het oorspronkelijke formulier laat de voorganger namelijk de *keuze* uit het *Dankgebed* en de *Dankzegging*. In de Nederlandse uitgaven is die keuzemogelijkheid vervallen en is de voorganger verplicht zowel de dankzegging als het dankgebed uit te spreken. Liturgisch gezien is dat echter dubbelop en daarom minder correct. Wij stellen daarom voor de keuzemogelijkheid te herstellen. Gezien de tussenliggende geschiedenis van de kerk en haar liturgie zouden we daarnaast de mogelijkheid willen openhouden om beide, dankzegging en dankgebed, te gebruiken.

5.2.4 Consistentie

Terecht heeft de synode *consistentie* als belangrijke eis voor ons werk gesteld. Wanneer het Kerkboek een groot aantal formulieren uit verschillende tijden en bronnen bevat, dreigt het gevaar dat het een allegaartje wordt. Wie de aanwijzingen leest die de HEER geeft voor de vervaardiging van de verschillende voorwerpen in de tabernakel kan niet anders dan onder de indruk komen van de eenheid in maatvoering, materialen en stijl die de inventaris van de tabernakel kenmerkte.

We hebben ernaar gestreefd niet alleen de onderlinge verschillen tussen de formulieren recht te doen (zie 5.2.1.5), maar daarnaast onnodige verschillen te vermijden of weg te doen.

Het gevolg van dit streven is

- De belijdenisvragen voor reeds gedoopte catechisanten en voor catechumenen die de doop na hun belijdenis ontvangen zijn gelijk. Dit voorkomt tevens onnodige en ongewenste ‘ongelijke behandeling’ van catechumenen die samen met een groep medecatechisanten belijdenis doen.
- De woorden bij de *viering* van het avondmaal zijn in alle 5 formulieren gelijk; ook is in al deze formulieren een alternatieve formule voor gebruik bij de gaande viering beschikbaar gesteld.
- In alle avondmaalsformulieren waarin dankzegging en dankgebed voorkomen is de onder 5.2.3 genoemde keuzemogelijkheid aangebracht.
- Bij *alle* formulieren wordt op gelijke wijze verwezen naar bewijsplaatsen uit de schrift. Dat gebeurde bijv. wel in de avondmaalsformulieren 1 en 2, maar niet 3, 4 en 5.

5.2.5 Tenslotte

Het bovenstaande verantwoordt in het algemeen de uitgangspunten en de werkwijze die we bij de uitvoering van onze opdracht zijn gevolgd.

Waar de deskundig (talig, poëtisch, liturgisch-theologisch) verantwoorde invoeging van de NBV in de liturgische formulieren volgens de hierboven aangegeven werkwijze geleid heeft tot ingrijpende wijzigingen, worden die in een toelichting bij de bewuste formulieren apart verantwoord.

We hebben een bescheiden gebruik gemaakt van adviezen van derden. In het derde avondmaalsformulier zijn enkele adviezen van de neerlandicus R. van den Berg overgenomen.

Bij de uitvoering van onze werkzaamheden viel ons op een gegeven moment op, dat de vorige synode geen soortgelijke opdracht had gegeven voor de belijdenisgeschriften. Hoewel het niet onze taak is, willen we er toch op attenderen dat in deze geschriften de NBV nog niet is verwerkt.

5.3 Formulier voor de bevestiging van missionaire dienaren des Woords

De laatste jaren hebben belangrijke veranderingen plaats gevonden in het zendingswerk. Naast of in plaats van evangelieverkondiging aan heidenen is een verscheidenheid van taken gekomen, zoals werk onder binnenlandse Hindoes of Moslims (Den Haag, Rijnmond), evangelisatie (Gent), kerkelijk opbouwwerk (Oekraïne), bijbelvertaalwerk (Curaçao), vertaalwerk van gereformeerde lectuur (Litindo), opleiding van kerkelijk kader (Setia) en andere.

Het is duidelijk dat het bestaande formulier niet meer spoort met deze veelheid aan taken.

Bovendien komen er buiten de zending om steeds meer predikanten met een bijzondere opdracht, zoals leger- en vlootpredikanten, een dovenpredikant, ziekenhuis- en justitiepredikant en dergelijke.

Het is niet doenlijk om als generale synode voor elk van deze bijzondere gevallen een apart formulier vast te stellen. In het verleden is gebleken (bevestiging dovenpredikant en dergelijke) dat plaatselijke kerkenraden zeer goed in staat zijn het formulier voor de bevestiging van dienaren van het Woord zo aan te passen dat het betrekking heeft op de situatie en taken van de predikant in bijzondere dienst die in zijn ambt bevestigd wordt. Daarbij kunnen kerkenraden uiteraard gebruik maken van het door het Steunpunt Liturgie verzamelde materiaal.

Het bovenstaande brengt ons ertoe het volgende voor te stellen:

Besluit:

in komende uitgaven van het gereformeerd kerkboek wordt geen formulier voor de bevestiging van missionaire dienaren van het Woord meer opgenomen. Kerken waarin een predikant met een bijzondere opdracht bevestigd wordt zullen het formulier voor de bevestiging van dienaren van het Woord zo aanpassen als de bijzondere positie en opdracht van de te bevestigen predikant het vereist.

Gronden:

1. zendelingen en andere dienaren met een bijzondere opdracht zijn en blijven primair dienaar van het Woord;
2. in het verleden is gebleken dat de kerkenraden tot een goede aanpassing van het algemene formulier goed in staat zijn.

5.4 Andere liturgische teksten

Het betreft hier de bijbelteksten die in de *Orden van dienst* worden gebruikt, zoals het votum, de wet en de zegen.

Wij stellen u voor deze teksten niet meer in extenso in het kerkboek af te drukken, maar te volstaan met verwijzingen naar de vindplaats als "Ps. 124:8" of met algemeen bekende namen als "het Onze Vader". Dit voorstel geldt ook voor al die gevallen waarin dergelijke teksten een plaats hebben binnen de liturgische formulieren. Daarbij zal het de voorganger (cq de kerkenraad) vrijstaan uit welke bijbelvertaling men deze teksten neemt.

Voor dit voorstel is een principieel en een praktisch argument.

Principieel

Principieel gezien is de situatie op het gebied van bijbelvertalingen zo dat in onze kerken naast de Statenvertaling de vertaling NBG '51 en de NBV zijn *vrijgegeven*. Geen kerkenraad of voorganger is *verplicht* één bepaalde vertaling te gebruiken; ieder mag uit de drie kiezen. In die situatie is het kerkrechtelijk niet meer dan logisch dat deze keuzevrijheid gehandhaafd blijft, wanneer een liturgische bijbeltekst in een formulier voorkomt.

Daar komt nog bij dat het in onze kerken altijd een goed gebruik is geweest voorgangers in deze zaken een zekere vrijheid te gunnen. Sommige oudere predikanten hebben daardoor hun ambtelijke leven lang het votum in elke dienst uitgesproken als "Onze hulp *staat* in de naam des HEREN ..." Een formulering die in geen enkele bijbelvertaling voorkomt. Hun werd terecht nooit een strobreed in de weg gelegd.

Praktisch

Omdat het hier met name het Onze Vader betreft zijn de praktische argumenten hier het meest belangrijk:

- Voorgangers en kerkleden, die het Onze Vader hardop mee kunnen bidden, kennen het Onze Vader uit het hoofd in de vertaling NBG '51 en niet in de vertaling NBV.
- Er zijn onder ons – voor zover ons bekend – nog geen melodieën in gebruik waarop de gemeente het Onze Vader in de NBV weergave zou kunnen zingen en de kerken zijn grotendeels nog bezig de aangeboden melodieën (Gezang 181a-d), met de 'oude tekst' van het gebed zich eigen te maken.

5.5 Bijlagen

De teksten van de formulieren met de diverse toelichtingen zijn als bijlage bij dit rapport opgenomen:

- I. Formulier voor de uitsluiting uit de gemeente van Christus
- II. Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 1
- III. Toelichting bij avondmaalsformulier 1
- IV. Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 2
- V. Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 3
- VI. Toelichting bij avondmaalsformulier 3
- VII. Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 4
- VIII. Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 5
- IX. Formulier voor de bediening van de doop aan de kinderen van de gelovigen 1
- X. Toelichting bij doopformulier 1
- XI. Formulier voor de bediening van de doop aan de kinderen van de gelovigen 2
- XII. Formulier voor de bediening van de doop aan de kinderen van de gelovigen 3

5.6 Concept besluittekst

Dit alles brengt ons ertoe het volgende besluit voor te stellen:

Besluit:

de volgende liturgische formulieren vast te stellen:

1. Formulier voor de uitsluiting uit de gemeente van Christus
2. Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 1
3. Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 2
4. Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 3
5. Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 4
6. Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 5
7. Formulier voor de bediening van de doop aan de kinderen van de gelovigen 1
8. Formulier voor de bediening van de doop aan de kinderen van de gelovigen 2
9. Formulier voor de bediening van de doop aan de kinderen van de gelovigen 3

Grond:

de vrijgave van de NBV maakte een herziening van deze formulieren noodzakelijk.

5.7 Vervolgopdracht

Op het moment dat dit rapport wordt geschreven hebben we onze opdracht nog niet voltooid. Er moeten nog enkele liturgische formulieren bewerkt worden en we moeten nog beginnen aan de gebeden (Kerkboek 674-688).

We verzoeken u ons in de gelegenheid te stellen met het laatste deel van onze opdracht voort te gaan tot de generale synode van 2011 en stellen daarom het volgende besluit voor:

Besluit:

deputaten eredienst opdracht te geven de invoeging van de NBV in de bestaande liturgische teksten en formulieren voort te zetten.

Grond:

de opdracht van de Generale Synode Amersfoort-Centrum 2005 kon niet worden afgerond.

6. COMMUNICATIE EN INFORMATIE (OPDRACHT A EN F)

6.1 Steunpunt Liturgie

Het Steunpunt Liturgie doet in het aanvullende rapport verslag hoe het (volgens opdracht van de GS Amersfoort-Centrum aan deputaten) *de kerken heeft voorzien van informatie en advies over zaken met betrekking tot liturgie en eredienst.*

6.2 Contacten met de Theologische Universiteit

Verder hadden wij opdracht om geregeld contact te onderhouden met de Theologische Universiteit. Bij onze werkwijze (hoofdstuk 2.2 van dit rapport) hebben we al aangegeven hoe we dit van onze kant vormgaven. Hier merken we nog op dat we de afgelopen periode van de universiteit desgevraagd eenmaal een advies hebben ontvangen.

7. GEMEENTE EN DOOP (OPDRACHT D)

De synode van Amersfoort-Centrum droeg ons op om

de vragen inzake een meer actieve rol van de gemeente bij de (kinder)doop te bestuderen en aan de eerstvolgende synode concrete liturgische formuleringen voor te stellen.

We nemen de resultaten van onze studie op in het aanvullende rapport.

8. SAMENVOEGEN DEPUTAATSCHAPPEN (OPDRACHT E)

De Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 droeg ons op om

de samenvoeging door de volgende synode van het deputaatschap eredienst met het deputaatschap kerkmuziek voor te bereiden en in het kader hiervan in elk geval jaarlijks gezamenlijk overleg te voeren.

Zowel uit dit rapport als uit het rapport van deputaten kerkmuziek wordt duidelijk, dat geen van beide deputaatschappen erin is geslaagd hun opdrachten af te ronden.

Beide deputaatschappen stellen u daarom voor de samenvoeging uit te stellen tot na 2011.

9. CONCEPT BESLUITTEKSTEN

9.1 Liturgische formulieren algemeen

Materiaal:

rapport van deputaten eredienst

Besluit:

de volgende liturgische formulieren vast te stellen:

1. Formulier voor de uitsluiting uit de gemeente van Christus
2. Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 1
3. Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 2
4. Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 3
5. Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 4
6. Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 5
7. Formulier voor de bediening van de doop aan de kinderen van de gelovigen 1
8. Formulier voor de bediening van de doop aan de kinderen van de gelovigen 2
9. Formulier voor de bediening van de doop aan de kinderen van de gelovigen 3

Grond:

de vrijgave van de NBV maakte een herziening van deze formulieren noodzakelijk.

9.2 Formulier voor de bevestiging van missionaire dienaren des Woords

Materiaal:

rapport van deputaten eredienst

Besluit:

in komende uitgaven van het gereformeerd kerkboek wordt geen formulier voor de bevestiging van missionaire dienaren van het Woord meer opgenomen. Kerken waarin een predikant met een bijzondere opdracht bevestigd wordt zullen het formulier voor de bevestiging van dienaren van het woord zo aanpassen als de bijzondere positie en opdracht van de te bevestigen predikant het vereist.

Gronden:

1. Zendingen en andere dienaren met een bijzondere opdracht zijn en blijven primair dienaar van het Woord;
2. in het verleden is gebleken dat de kerkenraden tot een goede aanpassing van het algemene formulier goed in staat zijn.

9.3 Décharge en opdrachten deputaten eredienst

Materiaal:

rapport van deputaten eredienst

Besluit 1:

deputaten eredienst decharge te verlenen onder betuiging van dank voor de door hen verrichte werkzaamheden;

Besluit 2:

- opnieuw deputaten eredienst te benoemen met de volgende opdrachten:
- a. de kerken te voorzien van informatie en advies over zaken met betrekking tot liturgie en eredienst en waar mogelijk een zodanige bijdrage te leveren dat de bezinning hierover binnen de kerken wordt gestimuleerd;
  - b. de taalkundige herziening van de bestaande liturgische teksten en formulieren af te ronden;
  - c. de samenvoeging door de volgende synode van het deputaatschap eredienst met het deputaatschap kerkmuziek voor te bereiden en in het kader hiervan in elk geval jaarlijks gezamenlijk overleg te voeren;
  - d. aan de volgende synode voorstellen te doen op welke wijze het Steunpunt Liturgie moet worden voortgezet; deputaten moeten daarbij in het bijzonder aandacht hebben voor de onderlinge verhouding van de deputaatschappen eredienst en kerkmuziek met het steunpunt liturgie en de continuïteit op langere termijn;
  - e. hun werkzaamheden te verrichten binnen het beschikbaar gestelde budget dat separaat zal worden toegezonden;
  - f. over hun werkzaamheden rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en dit rapport uiterlijk drie maanden voor het begin van deze synode aan de kerken te doen toekomen.

Gronden:

1. bij de invoering van nieuwe liturgische elementen is het van belang dat de kerken aanvullende informatie kunnen verkrijgen, zowel mondeling als schriftelijk. Discussies rond liturgie en eredienst kunnen meer diepgang krijgen wanneer bijvoorbeeld door deputaten vanuit hun deskundigheid een bijdrage geleverd wordt;
2. de opdracht van de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 kon niet worden afgerond;
3. de nieuwe liedbundel wordt in de komende jaren afgerond. Ook op het terrein van eredienst zijn de afgelopen jaren veel taken afgerond. In 2011 kunnen de deputaatschappen eredienst en kerkmuziek worden samengevoegd;
4. het moet duidelijker worden hoe de verhouding tussen de deputaatschappen en de ondersteuning door het Steunpunt Liturgie zijn geregeld. Op welke wijze legt het steunpunt verantwoording af en aan welke instantie.

BIJLAGE I

Formulier voor de uitsluiting uit de gemeente van Christus

Eerste afkondiging

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

De kerkenraad deelt u met droefheid mee dat een *broeder* zich schuldig heeft gemaakt aan zonde tegen het ....e gebod (of de zonde van .....). *Hij* is hier herhaaldelijk op aangesproken. Maar *hij* toont geen enkel teken van berouw. Daarom hebben we *hem* moeten afhouden van het avondmaal. Dat heeft helaas niet het gevolg gehad dat hij tot inkeer is gekomen. Verdere waarschuwingen hebben evenmin resultaat gehad.

De kerkenraad heeft nu de taak de tucht voort te zetten. We moeten ertoe overgaan de *broeder* uit de gemeente uit te sluiten, wanneer *hij* niet met *zijn* zonde breekt.

Wij delen u dit nu voor de eerste keer mee en roepen u met klem op om voortdurend de Heer te bidden of hij deze *broeder* tot bekering wil brengen.

Tweede afkondiging

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

De kerkenraad heeft u al eerder meegedeeld, dat een *broeder* zich schuldig heeft gemaakt aan zonde tegen het ....e gebod (of de zonde van .....). U hebt toen gehoord dat hij niet meer werd toegelaten aan het avondmaal, omdat *hij* zich geen berouw wilde tonen.

Daarna hebben we de tucht voortgezet. Maar van inkeer is bij de *broeder* niets gebleken: alle waarschuwingen bleven zonder resultaat.

Tot onze droefheid moeten we nu ingrijpendere maatregelen nemen. Met toestemming van de classis maken we nu de naam van de *broeder* aan u bekend. *Zijn* naam luidt: .....

Met diepe ernst roept de kerkenraad u op: spreek deze *broeder* liefdevol aan en bid de Heer of hij *hem* nog tot inkeer wil brengen. Zo zal de zonde uit de gemeente weggedaan en de zondaar gered worden.

Derde afkondiging

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

De kerkenraad moest u al twee keer meedelen dat *broeder NN* zich schuldig heeft gemaakt aan zonde tegen het ....e gebod (of de zonde van .....). U weet dat *hij* geen berouw wilde tonen en niet meer werd toegelaten aan het avondmaal. Daarna hebben we ingrijpendere maatregelen genomen. Helaas is er geen sprake van dat deze *broeder* berouw toont. Integendeel, alle waarschuwingen hebben geen enkel resultaat gehad.

Daarom delen we u nu voor de derde en laatste keer mee, dat we deze *broeder* verder moeten bestraffen.

Als *hij* niet tot inkeer komt, zal *hij* op ..... buitengesloten worden uit de gemeenschap van de kerk. Nog eenmaal roepen we u op *hem* liefdevol te waarschuwen. Bid de Heer vurig of hij deze *broeder* nog tot inkeer wil brengen en *hem* wil tegenhouden zich tot het uiterste te verharderen

Verantwoording

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

De kerkenraad heeft u al drie keer meegedeeld dat *broeder NN* in zonde leeft.

Het doel van die afkondigingen was dat *hij* door uw gebeden en waarschuwingen tot God zou terugkeren en verlost zou worden uit de macht van de satan, die *hem* in zijn greep houdt.

Maar helaas heeft niemand de kerkenraad bericht, dat er bij deze *broeder* ook maar een spoor van berouw valt op te merken.

Toch is *hij* vaak gewaarschuwd. *Zijn* schuld was op zich al ernstig, maar die wordt nu nog zwaarder omdat *hij* doorgaat met zondigen.

De kerkenraad heeft lang geduld met *hem* gehad. Maar nu zijn we verplicht het uiterste middel te gebruiken om *hem* te redden.

Dat uiterste middel is de uitsluiting uit de gemeente.

Want Gods woord zegt: "Verwijder wie kwaad doet uit uw midden."¹

¹ 1Kor. 5:5

Deze uitsluiting heeft tot doel dat *hij* zich zal schamen over zijn zonde.² Ook moet verhinderd worden dat dit verziekte lichaamsdeel het hele lichaam van Christus, de gemeente, zal aantasten. Bovenal moet de uitsluiting uit de gemeente voorkomen dat de naam van God gelasterd zal worden,³ omdat de kerk een zondaar in haar midden zijn gang liet gaan.

Uitsluiting

Christus heeft de uitoefening van de tucht opgedragen aan zijn ambtsdragers met de woorden: *'Ik verzeker jullie: al wat jullie op aarde bindend verklaren zal ook in de hemel bindend zijn, en al wat jullie op aarde ontbinden zal ook in de hemel ontbonden zijn.'*⁴

Daarom verklaren wij hierbij als herders en opzieners van deze gemeente in de naam van onze Heer Jezus Christus, dat *NN*, die zichzelf al buiten de gemeente van Christus heeft gesloten, heden officieel buiten gesloten wordt.

Hij staat nu buiten de gemeenschap van Christus.

Hij heeft geen recht meer op de sacramenten.

Hij heeft geen deel meer aan de geestelijke weldaden die God aan zijn gemeente schenkt.

Wanneer de apostel Paulus schrijft over de uitsluiting van leden uit de gemeente, zegt hij:

*"Ga niet met hen om, dan zullen ze zich schamen. Behandel hen echter niet als vijanden, maar wijs hen als uw broeders en zusters terecht."*⁵

Ga echter ook geen te nauwe banden met *hem* aan. Laat *hem* daaraan merken dat *hij* berouw moet tonen. Zo lang *hij* doorgaat met zondigen, moet u *hem* behandelen zoals men in Israël iemand als een heiden of een tollenaar behandelde.⁶ Zo heeft Christus zelf het ons opgedragen.

Oproep aan de gemeente

Deze uitsluiting, gemeente, is voor ons allemaal een waarschuwend voorbeeld. Laten we ontzag hebben voor de Heer en nauwkeurig op ons zelf letten. *"Laat daarom ieder die denkt dat hij stevig overeind staat oppassen dat hij niet valt."*⁷ Blijf in de gemeenschap met de Vader en zijn Zoon Christus en ook met alle oprechte christenen, om zo het eeuwige leven te krijgen.

U hebt gezien op welke manier onze afgesneden *broeder* langzamerhand het spoor bijster is geraakt. Leer daaruit hoe sluw de satan te werk gaat, wanneer hij mensen in het verderf stort en hen afkerig maakt van Gods woord en de sacramenten.

*"Onderwerp u dus aan God, en verzet u tegen de duivel, dan zal die van u wegvlugten."*⁸

*We moeten de last van de zonde, waarin we steeds weer verstrikt raken, van ons afwerpen en vastberaden de wedstrijd lopen die voor ons ligt. Laten we daarbij de blik gericht houden op Jezus, de grondlegger en voltooiër van ons geloof."*⁹

*"Wees waakzaam, wees op uw hoede"*¹⁰ en *"bid dat jullie niet in beproeving komen."*¹¹ *"Horen jullie vandaag zijn stem, wees dan niet koppig."*¹²

*"Blijf u inspannen voor uw redding en doe dat in diep ontzag voor God."*¹³

Laat ieder berouw hebben over zijn eigen zonden, zodat we niet opnieuw door de Heer vernederd worden en over een ander lid van de gemeente bedroefd moeten zijn.

Leef eensgezind en vroom.

Opwekking tot het gebed

Alleen God is het, die zowel het willen als het doen bij ons teweeg brengt, omdat het Hem behaagt.¹⁴ Laten we daarom zijn naam aanroepen met belijdenis van onze zonden.

² 2Tess. 3:14

³ Jes. 52:5; Rom. 2:24; Tit. 2:5; 2Petr.2:2.

⁴ Johannes. 20:23; 1Kor 5:13

⁵ 2Tess. 3:14,15

⁶ Mat.18:17

⁷ 1Kor.10:12

⁸ Jak. 4:7

⁹ Hebr 12:1,2

¹⁰ 1Petr. 5:8

¹¹ Luc. 22:46

¹² Hebr. 4:7

¹³ Fil. 2:12

Gebed

Rechtvaardige God, barmhartige Vader, wij klagen onszelf aan vanwege onze zonden. We erkennen dat we de pijn en het verdriet over de afsnijding van onze *broeder* verdiend hebben. Ja, wij allemaal zijn het waard van u afgesneden en verbannen te worden om onze overtredingen. Maar, Heer, wees ons om Christus' wil genadig. We hebben berouw over onze zonden en vragen u om vergeving. Geef dat we ons steeds meer inspannen om u te dienen. Doe ons voortdurend op onze hoede zijn voor besmetting door de wereld en door hen die van u zijn weg gedwaald.

De dood van een zondaar geeft u geen vreugde, maar dat hij tot inkeer komt en leeft.¹⁵ Daarom mogen we weer in ons midden opnemen allen die tot u terugkeren. Geef dat we ons inspannen om, zowel door onze vermaningen als door ons goede voorbeeld, deze afgesneden *broeder* en anderen die van u afgedwaald zijn, terug te brengen naar u.

Zegen onze waarschuwingen, zodat we ons kunnen verblijden over allen die ons nu reden tot droefheid geven.

(Het gebed wordt afgesloten door het Onze Vader)

---

¹⁴ Fil. 2:13

¹⁵ Ez. 18:32

BIJLAGE II

Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 1

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Instelling

De apostel Paulus beschrijft de instelling van het heilig avondmaal met de woorden:

Wat ik heb ontvangen en aan u heb doorgegeven, gaat terug op de Heer zelf.

In de nacht waarin de Heer Jezus werd uitgeleverd nam hij een brood, sprak het dankgebed uit, brak het brood en zei:

'Neem, eet, dit is mijn lichaam dat voor jullie gebroken wordt.

Doe dit, telkens opnieuw, om mij te gedenken.'

Zo nam hij na de maaltijd ook de beker, en hij zei:

'Deze beker is het nieuwe verbond dat door mijn bloed gesloten wordt.

Doe dit, telkens als jullie hieruit drinken, om mij te gedenken.'

Dus altijd wanneer u dit brood eet en uit de beker drinkt, verkondigt u de dood van de Heer, totdat hij komt.

Daarom maakt iemand die op onwaardige wijze van het brood eet en uit de beker van de Heer drinkt, zich schuldig tegenover het lichaam en het bloed van de Heer.

Laat daarom iedereen zichzelf eerst toetsen voordat hij van het brood eet en uit de beker drinkt, want wie eet en drinkt maar niet beseft dat het om het lichaam van de Heer gaat, roept zijn veroordeling af over zichzelf.¹

De Heer gebruikt het avondmaal om ons geloof sterker te maken.

Om dat te bereiken moeten we onszelf onderzoeken.

Daar zitten drie kanten aan.

Als je jezelf onderzoekt moet je eerst nadenken over je zonden en tot het besef komen dat God je erom veroordeelt ².

Om die zonden krijg je een afkeer van jezelf; je weet je heel klein voor God.

Want je zonde maakt God zo woedend, dat hij liever zijn eigen enige Zoon met de kruisdood heeft gestraft ³, dan dat hij die zonde onbestraft liet.

Verder moet je jezelf onderzoeken of je echt gelooft in de beloften van God dat Hij al je zonden heeft vergeven alleen omdat Christus voor je is gestorven. ⁴

Om Christus' wil spreekt God ons vrij, alsof wij zelf voor onze zonden hadden betaald en net zo rechtvaardig hadden geleefd als Jezus Christus. ⁵

In de derde plaats moet je bij jezelf nagaan of je van plan bent om voortaan uit dankbaarheid God in heel je leven trouw en eerbiedig te dienen.

Ben je van harte bereid om alle vijandschap, haat en nijd op te geven en in liefde en vrede met je naasten te leven?

Uitnodiging en terugwijzing

God wil iedereen die door de genade van de Heilige Geest verdriet heeft over zijn zonden zeker genadig aannemen.

Als je met heel je hart verlangt om tegen je ongeloof te strijden en volgens al Gods geboden te leven, wil hij je graag je aan de tafel van zijn Zoon Jezus Christus ontvangen.

Maar wie deze gezindheid mist haalt Gods veroordeling over zich, als hij toch het avondmaal eet en drinkt.

In overeenstemming met het bevel van Christus en zijn apostel Paulus ⁶ waarschuwen we daarom iedereen die in ernstige zonden leeft, weg te blijven van het avondmaal.

---

¹ 1Kor. 11:23-29.

² Rom. 7:24,25

³ Hebr. 10:5-10; Jes. 53:5.

⁴ Rom. 3:24.

⁵ 2Kor. 5:21.

⁶ 1Kor. 5:4,5,11.

Hij moet beseffen dat hij buiten het rijk van Christus staat.

Wij denken daarbij aan:

iedereen die niet op de Heer alleen wil vertrouwen;

iedereen die God op eigenwillige manier vereert;

iedereen die de naam van de Heer door vloeken of op een andere manier misbruikt;

iedereen die de kerkdiensten niet trouw bezoekt en onverschillig staat tegenover de verkondiging van het woord of de heiligheid van de sacramenten;

iedereen die aan zijn ouders of andere gezagsdragers ongehoorzaam is;

iedereen die zich aan menselijk leven vergrijpt of haat koestert tegen zijn naaste en zich niet wil verzoenen;

iedereen die, getrouwd of niet, zijn lichaam niet rein bewaart;

iedereen die hebzuchtig of verkwistend een werelds leven leidt;

iedereen die liegt of roddelt;⁷

kortom, iedereen die zich met woord en daad als ongelovige gedraagt.

Zolang je aan je zonde vasthoudt, mag je niet aan het avondmaal deelnemen, anders word je des te zwaarder veroordeeld.

Bemoediging voor zwakke gelovigen

Maar, geliefde broeders en zusters, we brengen dit niet naar voren om berouwvolle gelovigen te ontmoedigen.⁸

Het is niet zo dat alleen zij die helemaal geen zonde meer hebben aan het avondmaal van de Heer mogen komen.

Want we vieren het avondmaal niet om te demonstreren dat we van onszelf volmaakt en rechtvaardig zijn.

We willen ons leven juist buiten onszelf, in Jezus Christus, zoeken.

Daarmee erkennen we dat ons bestaan beheerst wordt door de dood.⁹

En inderdaad, er zijn nog veel zonden en gebreken in ons hart en leven:¹⁰

we hebben geen volkomen geloof;

we dienen God niet met zoveel ijver als wij zouden moeten

en wij moeten dagelijks vechten tegen de zwakheid van ons geloof en tegen onze slechte neigingen.¹¹

Maar door de genade van de Heilige Geest hebben wij van harte berouw over onze slechtheid.

Wij willen graag tegen ons ongeloof strijden en volgens alle geboden van God leven.¹²

Daarom zijn we zeker dat geen ongewilde zonde kan tegenhouden dat God ons in genade aanneemt.¹³

Hij nodigt ons uit om van dit hemelse eten en drinken te genieten.

Christus gedenken

Christus heeft ons bevolen, deze maaltijd te houden om hem te gedenken.¹⁴

God de Vader heeft onze Heer Jezus Christus in deze wereld is gezonden, zoals hij onder het oude verbond aan de aartsvaders had beloofd.

De Zoon heeft ons vlees en bloed aangenomen.¹⁵

Heel zijn leven op aarde heeft hij de toorn van God, waaronder wij eeuwig hadden moeten bezwijken, voor ons gedragen.¹⁶

Zo heeft hij gehoorzaam alles gedaan wat de wet van ons vraagt.¹⁷

Gebogen onder de zware druk van onze zonden en van Gods woede heeft hij in de hof bloed gezweet van angst.¹⁸

⁷ Ex. 20:1-17.

⁸ Jes. 57:15

⁹ Rom. 7:24.

¹⁰ Fil. 3:12-14.

¹¹ Rom. 7:23; Gal. 5:17.

¹² Ps. 19:13,14.

¹³ Jes 42:3;1Joh.1:9; 3:20.

¹⁴ Luc. 22:19; 1Kor.11:24, 25.

¹⁵ Joh. 1:14. Gal. 4:4.

¹⁶ Jes. 53:4. Rom. 3:25.

¹⁷ Matt. 3:15.

Daar liet hij zich boeien ¹⁹ om ons vrijuit te laten gaan.
 Daarna is hij met smaad overladen ²⁰, zodat wij nooit meer te schande zouden worden.
 Hij werd onschuldig ter dood veroordeeld ²¹, zodat wij voor Gods rechterstoel zouden worden vrijgesproken.
 Ja, hij heeft zijn lichaam aan het kruis laten spijkeren, om de akte van beschuldiging die tegen ons gericht was weg te doen door haar aan het kruis te nagelen.²²
 Door dit alles heeft hij de vloek die op ons lag, op zich genomen ²³ om ons met zijn zegen te vervullen.
 Ja, aan het kruishout heeft hij zich met lichaam en ziel tot in de allerdiepste angst van de hel laten verstoten.
 Toen riep hij uit: *“Mijn God, mijn God, waarom hebt u mij verlaten?”* ²⁴
 opdat wij door God aangenomen en nooit meer door hem verlaten zouden worden.
 Tenslotte heeft hij met zijn dood het verbond van genade en verzoening voor eeuwig bekrachtigd,²⁵
 toen hij uitriep: *“Het is volbracht!”* ²⁶

Onderwijs

De Heer Jezus wil dat wij er vast op vertrouwen dat wij bij dit verbond horen.
 Daarom nam hij bij zijn laatste pesachmaal een brood, sprak het dankgebed uit, brak het brood en zei:
“Dit is mijn lichaam voor jullie. Doe dit, telkens opnieuw, om mij te gedenken”.²⁷
 Ook nam hij na de maaltijd de beker en hij zei:
*“Deze beker is het nieuwe verbond dat door mijn bloed gesloten wordt.
 Doe dit, telkens als jullie hieruit drinken, om mij te gedenken”*.²⁸
 Dit betekent, dat het brood en de beker, zo dikwijls wij eten en drinken, garantiebewijzen zijn die ons aan zijn trouwe liefde herinneren en ons daarvan verzekeren.
 Omdat wij de eeuwige dood hadden moeten sterven, heeft Christus voor ons zijn lichaam aan het kruis in de dood gegeven en zijn bloed vergoten.
 Hij stilt onze geestelijke honger en dorst met zijn gekruisigd lichaam en vergoten bloed,
 zodat we eeuwig kunnen leven.²⁹
 Dit is even zeker als het brood voor onze ogen wordt gebroken, de beker ons gegeven wordt en wij dit brood eten en uit deze beker drinken.

Gemeenschap met Christus en zijn broeders en zusters

Uit de instelling van het heilig avondmaal van onze Heer Jezus Christus leren we,
 dat hij wil dat ons geloof rust op zijn volkomen offer, dat hij eenmaal aan het kruis heeft gebracht.³⁰
 Alleen door dat offer worden we gered.
 Want hij is aan zijn kruis voor onze hongerige en dorstige zielen het ware eten en drinken geworden
 waardoor wij eeuwig leven.³¹
 Door te sterven heeft hij de oorzaak van onze eeuwige honger en dorst, namelijk de zonde,
 weggenomen.
 Door zijn dood heeft Christus ook het recht gekregen de levendmakende Geest aan ons te geven.³²
 Christus is ons hoofd, wij zijn ledematen van zijn lichaam.
 De Geest, die hem bezielt, woont ook in ons en verbindt ons aan hem.³³
 Hij laat ons delen in heel de rijkdom die Christus schenkt: de vrijspraak en het leven in eeuwige luister.

¹⁸ Luc. 22:44.

¹⁹ Luc. 22:54.

²⁰ Luc. 22:63-65.

²¹ Luc. 23:14.

²² Kol. 2:14.

²³ Gal. 3:13.

²⁴ Mat. 27:46.

²⁵ Hebr. 9:15.

²⁶ Joh. 19:30.

²⁷ 1Kor. 11:24.

²⁸ 1Kor. 11:25.

²⁹ Joh. 6:53-57.

³⁰ Hebr. 10:14.

³¹ Joh. 6:32, 51.

³² Rom. 8:11.

³³ Joh. 14:16

Door dezelfde Geest verbindt hij ons ook met elkaar in echte broederlijke liefde als leden van één lichaam.

Want de apostel zegt: *“Omdat het één brood is, zijn wij, hoewel met velen, één lichaam; want wij hebben allen deel aan dat ene brood.”*³⁴

Daarom moeten we ons inspannen om samen één lichaam te zijn door elkaar in liefde te dienen. Christus heeft ons eerst volmaakt liefgehad.

Daarom moeten wij ook elkaar liefhebben en wel met woord en daad.³⁵

Dat kunnen we alleen met de hulp van de almachtige, barmhartige God en Vader van onze Heer Jezus Christus, door zijn heilige Geest. Amen!

Gebed

(Laten wij ons klein maken voor God en hem met oprecht geloof bidden om ons dit alles te geven.)

Barmhartige God en Vader, wij gedenken aan deze maaltijd de bittere dood van uw geliefde Zoon Jezus Christus.

Wij bidden u, wil met dit avondmaal door uw heilige Geest bewerken, dat wij ons hoe langer hoe meer met vertrouwen aan uw Zoon Jezus Christus overgeven.

Wij gaan gebukt onder onze schuld. Geef ons nieuwe kracht door ons te voeden met het brood uit de hemel.

Dan leven we niet meer in onze zonden, maar leeft Christus in ons en wij in hem.

Laat ons uit genade hechter groeien in het nieuwe verbond in Christus' bloed.

Dan zullen we er niet aan twifelen dat u eeuwig onze genadige Vader bent, die onze zonden ons nooit meer aanrekent en ons met alle dingen voor lichaam en ziel verzorgt als uw lieve kinderen en erfgenamen.

Schenk ons ook uw genade, dat wij blijmoedig ons kruis op ons nemen, onszelf verloochenen en onze Redder belijden.

Leer ons in alle moeite en verdriet met opgeheven hoofd onze Heer Jezus Christus uit de hemel verwachten.

Hij zal onze armzalige lichamen aan zijn verheerlijkt lichaam gelijk maken³⁶ en ons voor altijd bij zich nemen. Amen.

(Dit gebed wordt afgesloten met het Onze Vader, gesproken of gezongen)

Belijdenis

(Laten wij nu met hart en mond belijdenis doen van ons geloof door met de kerk van alle eeuwen in te stemmen:

De Apostolische Geloofsbelijdenis of de Belijdenis van Nicea, gesproken of gezongen)

Opwekking

Om met het ware hemelse brood, Christus zelf, gevoed te worden moeten wij niet alleen naar de tekenen, het brood en de wijn, kijken.

Maar de harten omhoog! Richt u op Jezus Christus die aan de rechterhand van de Vader in de hemel³⁷ voor ons pleit.³⁸

Laten wij vast geloven, dat wij door de werking van de heilige Geest met zijn lichaam en bloed geestelijk gevoed en verkwikt worden.

Viering

(Bij het breken en uitdelen van het brood spreekt de voorganger:)

Het brood dat wij breken maakt ons één met het lichaam van Christus.

Neem, eet, gedenk en geloof, dat het lichaam van onze Heer Jezus Christus gegeven is om al onze zonden te verzoenen.³⁹

³⁴ 1Kor. 10:17

³⁵ Jak. 1:22, 23.

³⁶ Fil. 3:21

³⁷ Col. 3:1,2.

³⁸ Rom. 8:34; Hebr. 7:25.

³⁹ 1Kor. 10:16; Matt. 26:26; Luc. 22:19; Gal.1:4.

(En als hij de beker geeft:)

De beker waarvoor wij God loven en danken maakt ons één met het bloed van Christus. Neem, drink allen daaruit, gedenk en geloof, dat het kostbare bloed van onze Heer Jezus Christus vergoten is om al onze zonden te verzoenen.⁴⁰

(Bij de gaande viering kunnen deze woorden gecombineerd worden tot:)

Het brood dat wij breken is de gemeenschap met het lichaam van Christus.

De beker met wijn, de beker waarvoor wij God loven, is de gemeenschap met het bloed van Christus.

Neem dit brood en deze beker, eet en drink, gedenk en geloof dat onze Heer Jezus Christus zijn lichaam en bloed gegeven heeft om al onze zonden te verzoenen.

(Terwijl brood en wijn rondgaan, kan er gelezen, gezongen of gemusiceerd worden.)

(Bij de dankzegging kan men kiezen uit de volgende alternatieven of ze allebei gebruiken)

Dankzegging (1)

Geliefden in de Heer, laten wij samen, nu de Heer ons aan zijn tafel gevoed heeft, zijn naam met dankzegging prijzen:

*Prijs de HEER, mijn ziel,
prijs, mijn hart, zijn heilige naam.*

*Prijs de HEER, mijn ziel,
vergeet niet één van zijn weldaden.*

*Hij vergeeft u alle schuld,
hij geneest al uw kwalen,
hij redt uw leven van het graf,
hij kroont u met trouw en liefde.*

*Liefdevol en genadig is de HEER,
hij blijft geduldig en groot is zijn trouw.*

*Niet eindeloos blijft hij twisten,
niet eeuwig duurt zijn toorn.*

*Hij straft ons niet naar onze zonden,
hij vergeldt ons niet naar onze schuld.*

*Zoals de hoge hemel de aarde overspant,
zo welft zich zijn trouw over wie hem vrezen.*

*Zo ver als het oosten is van het westen,
zo ver heeft hij onze zonden van ons verwijderd.*

*Zo liefdevol als een vader is voor zijn kinderen,
zo liefdevol is de HEER voor wie hem vrezen.⁴¹*

*Zal hij, die zijn eigen Zoon niet heeft gespaard,
maar hem omwille van ons allen heeft prijsgegeven,
ons met hem niet alles schenken?⁴²*

*God bewees ons zijn liefde doordat Christus voor ons gestorven is
toen wij nog zondaars waren.*

*Des te zekerder is het dus dat wij, nu we door zijn dood zijn vrijgesproken,
dankzij hem zullen worden gered en niet veroordeeld.*

*Werden we in de tijd dat we nog Gods vijanden waren
al met hem verzoend door de dood van zijn Zoon,
des te zekerder is het dat wij, nu we met hem zijn verzoend,
worden gered door zijn leven.⁴³*

Daarom zal ik met mond en hart de Heer prijzen van nu aan tot in eeuwigheid.⁴⁴ Amen.

⁴⁰ 1Kor. 10:16; Matt. 26:27,28.

⁴¹ Ps. 103:1-4,8-13.

⁴² Rom. 8:32.

⁴³ Rom. 5:8-10.

⁴⁴ Ps. 116:17-19.

Dankzegging (2)

Barmhartige God en Vader, wij danken u hartelijk, dat u uit genade ons uw eniggeboren Zoon hebt gegeven. Hij werd onze middelaar en het offer voor onze zonden.

Hij werd voedsel en drank waardoor wij eeuwig leven.

Wij danken u dat u ons het geloof hebt gegeven dat ons aan Christus en alles wat hij voor ons gedaan heeft verbindt.

U hebt om ons geloof te versterken uw geliefde Zoon Jezus Christus het heilig avondmaal voor ons laten instellen.

Wij bidden u, trouwe God en Vader, laat uw heilige Geest in ons als vrucht van deze avondmaalsviering bewerken dat wij dagelijks groeien in het ware geloof en dat onze band met Christus wordt versterkt.

Wij vragen u dit in de naam van uw geliefde Zoon Jezus Christus. Amen.

BIJLAGE III

Toelichting bij avondmaalsformulier 1

1. De verwijzing naar Jes 1:18 aan het einde van de Nodiging en terugwijzing.

Deze tekst wordt vaak als bemoediging gelezen: al ben je nog zo zondig, de HEER is genadig. Die traditionele lezing heeft haar een plaats gegeven in het avondmaalsformulier.

Het is waar dat God genadig is, maar dat staat nu net niet in Jes 1:18. In het tekstverband is het woord over scharlaken en witte wol een scherpe waarschuwing. De HEER formuleert ermee zijn eis in het proces dat Hij aanspant ('laat ons samen richten'): "als uw zonden als scharlaken zijn, zullen ze wit als sneeuw (moeten) worden; als ze rood zijn als karmozijn, zullen ze als witte wol moeten worden; als u gewillig bent en luistert, zult u het goede des lands eten; maar als u weigert en weerspanning bent, zult u door het zwaard worden verteerd ..."

De notie 'al ben je nog zo zondig, de Heer is genadig' is hier dus niet aanwezig. Ook al suggereert de NBV dat nog steeds. Deze tekst hoort in het formulier dus niet op deze plaats te staan. Beter past hier een verwijzing naar Jes. 42:3 of 1Joh. 3:20.

2. De verwijzing naar Joh. 6:51 in de Onderwijzing.

Deze tekstverwijzing suggereert dat de woorden van Jezus in Joh. 6 over het avondmaal gaan. Dat is echter niet het geval. Wel wordt Joh. 6 vaak bij het avondmaal gelezen. Daar is niets mis mee, omdat die woorden op Jezus zelf slaan en op de gemeenschap met hemzelf. Bij het avondmaal gaat het eveneens om Jezus zelf en om de gemeenschap met hem. Dat wil nog niet zeggen dat dus het in Joh. 6 over het avondmaal gaat. Jezus heeft het avondmaal pas ingesteld in de nacht van het verraad en dat was toen - de dag na de vermenigvuldiging van de broden - nog ver weg. Ook deze verwijstekst is weggelaten.

3. De passage in de Onderwijzing "Ik heb immers voor u, omdat u anders de eeuwige dood had moeten sterven ...."

In het formulier werden de teksten 1Kor. 11:24,25 geparafraseerd. Daardoor werd Christus als het ware sprekend ingevoerd om zijn instellingswoorden uit te leggen. ("Dit betekent:" gevolgd door directe rede...) Dat was een mooie greep. Die greep was mogelijk dankzij het woordje "u." In de citaten uit 1 Kor. 11 sloeg dat op de leerlingen aan het pesachmaal. In de volgende zinnen van het formulier ging dat "u" gevoelsmatig ongemerkt over op de avondmaalsgangers in de kerk.

Nu de leerlingen in de bijbelcitaten worden aangesproken met "jullie" werkt deze ongemerkte overgang niet meer, want in onze liturgie kennen we wel aanspraakvormen als "wij", "u" en "je," maar zelden of nooit "jullie."

Handhaving van de parafrasevorm, waarin Christus min of meer zijn eigen woorden uitlegt, geeft de volgende mogelijkheden:

A - Dit betekent: (+ directe rede) zo dikwijls jullie eten ... of

B - Dit betekent: (+ directe rede) zo dikwijls u eet ....

Geen van deze twee voldoet echt. A laat de uitleg klinken in de oren van de leerlingen toen, maar scheidt daarmee afstand tot de hoorders vandaag. B betreft de hoorders van nu erin, maar wekt ongewild een nogal pedante indruk: Jezus zei wel "jullie" maar hij bedoelde eigenlijk (het nettere) "u." De literaire vorm waarin Jezus sprekend wordt ingevoerd in prediking en liturgie wordt zelden of nooit meer gebruikt. Het doet ook ietwat vrijpostig aan om Jezus zelf als de auteur van de parafrase van zijn woorden te 'gebruiken'.

Door de indirecte rede (Dit betekent, dat ...) + "wij/we" krijgt de uitleg van de instellingswoorden volledig de kleur van kerkelijke uitleg van Jezus' instellingswoorden ten behoeve van de kerkleden; en dat is precies wat deze passage is.

4. De passage in het Gebed: "Nu wij in dit avondmaal de heerlijke gedachtenis vieren aan de bittere dood van ... Christus."

Dit is een typisch voorbeeld van een misverstandwekkende zin in de formulieren. De grootste moeite zit in het werkwoord 'vieren.' Dit is een liturgische term die in feite zo iets betekent als "een liturgische handeling verrichten" of "aan een sacrament deelnemen." De gemeente begrijpt deze liturgische taal echter niet en verstaat 'vieren' als "iets feestelijks doen". De gemeente wordt in dit gevoel nog versterkt door het bijvoeglijke naamwoord 'heerlijke' bij 'gedachtenis'. Vervolgens wordt de gemeente in verwarring gebracht door de uitdrukking "de bittere dood". Dat klinkt juist helemaal niet feestelijk. Het verwarrende effect wordt min of meer versterkt door de uitdrukking "in dit avondmaal" waarin het woordje 'in' op een vreemde, wat mysterieuze manier wordt gebruikt. (Voor theologen: ongeveer zoals het Griekse 'en' in de Brieven van Paulus). De betekenis ervan is allerm minst helder. Betekent het: 'tijdens het avondmaal' of 'aan de avondmaaltafel' of 'door het avondmaal'?

We menen deze moeiten te hebben weggenomen door te vertalen "wij gedenken aan deze maaltijd de bittere dood van uw geliefde Zoon Jezus Christus."

BIJLAGE IV

Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 2

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Instelling

De apostel Paulus beschrijft de instelling van het heilig avondmaal met de woorden:

Wat ik heb ontvangen en aan u heb doorgegeven, gaat terug op de Heer zelf.

In de nacht waarin de Heer Jezus werd uitgeleverd nam hij een brood, sprak het dankgebed uit, brak het brood en zei:

'Neem, eet, dit is mijn lichaam dat voor jullie gebroken wordt.

Doe dit, telkens opnieuw, om mij te gedenken.'

Zo nam hij na de maaltijd ook de beker, en hij zei:

'Deze beker is het nieuwe verbond dat door mijn bloed gesloten wordt. Doe dit, telkens als jullie hieruit drinken, om mij te gedenken.'

Dus altijd wanneer u dit brood eet en uit de beker drinkt, verkondigt u de dood van de Heer, totdat hij komt.

Daarom maakt iemand, die op onwaardige wijze van het brood eet en uit de beker van de Heer drinkt, zich schuldig tegenover het lichaam en het bloed van de Heer.

Laat daarom iedereen zichzelf eerst op de proef stellen voordat hij van het brood eet en uit de beker drinkt, want wie eet en drinkt maar niet beseft dat het om het lichaam van de Heer gaat, roept zijn veroordeling af over zichzelf.¹

De Heer gebruikt het avondmaal om ons geloof sterker te maken.

Om dat te bereiken moeten we onszelf onderzoeken.

Als je jezelf onderzoekt moet je eerst nadenken over je zonden en tot het besef komen dat je het verdient dat God boos op je is.

Om die zonden krijg je een afkeer van jezelf; je weet je heel klein voor God.

Verder moet je jezelf onderzoeken of je echt gelooft in de beloften van God dat hij al je zonden heeft vergeven alleen omdat Christus voor je is gestorven.

Ten slotte moet je bij jezelf nagaan of je van plan bent om voortaan dankbaar² en oprecht met God te leven.³ Ben je van harte bereid om alle vijandschap, haat en nijd op te geven en in liefde en vrede met je naasten te leven?

Uitnodiging en terugwijzing

God wil iedereen die door de genade van de heilige Geest verdriet heeft over zijn zonden zeker genadig aannemen.

Als je met heel je hart verlangt om tegen je ongelof te strijden en volgens al Gods geboden te leven wil hij je graag aan de tafel van zijn Zoon Jezus Christus ontvangen.

Daar mag je zeker van zijn al heb je nog ongewild zonden en zwakheden.

Maar wij waarschuwen iedereen die geen berouw heeft en zich niet wil bekeren: blij van het avondmaal weg, anders word je zwaarder gestraft.

Christus gedenken

Christus heeft ons bevolen, deze maaltijd te houden om hem te gedenken⁴.

Daarom gedenken wij, dat onze Heer Jezus Christus door de Vader in deze wereld gezonden is.

Hij heeft ons vlees en bloed aangenomen.⁵

Van het begin tot het einde van zijn leven op aarde heeft hij de toorn van God, waaronder wij eeuwig hadden moeten bezwijken, voor ons gedragen⁶.

---

¹ 1Kor. 11:23-29.

² Rom. 12:1,2.

³ Gen. 17:1.

⁴ 1Kor. 11:24,25

⁵ Joh. 1:14. Gal. 4:4.

⁶ Jes. 53:4. Rom. 3:25.

Gebogen onder de zware druk van onze zonden en van Gods toorn heeft hij in de hof bloed gezweet van angst.⁷

Daar liet hij zich boeien⁸ om ons vrijuit te laten gaan.

Hij werd onschuldig ter dood veroordeeld⁹, zodat wij voor Gods rechterstoel zouden worden vrijgesproken.

Ja, hij heeft zijn lichaam aan het kruis laten spijkeren, en zo de vloek die op ons lag, op zich genomen¹⁰ om ons met zijn zegen te vervullen.

Hij is door God verlaten¹¹, zodat wij door God aangenomen en nooit meer door hem verlaten zouden worden.

Ten slotte heeft hij met zijn dood het verbond van genade en verzoening, voor eeuwig bekrachtigd¹², toen hij uitriep: "Het is volbracht!"¹³

Verzekering

Zo vaak wij van dit brood eten en uit deze beker drinken, wordt de trouwe liefde van Christus ons voor ogen gesteld en op het hart gebonden.

Hij heeft immers eerst voor ons zijn lichaam aan het kruis in de dood gegeven.¹⁴

Nu voedt¹⁵ en verkwikt hij onze hongerige en dorstige zielen met zijn lichaam en bloed, zodat wij eeuwig leven.

Dit is even zeker, als dit brood en deze beker aan ons gegeven wordt en wij ervan eten en drinken.

Gemeenschap

Door zijn dood heeft Christus ook het recht gekregen de levendmakende Geest¹⁶ aan ons te geven.

Door die Geest verbindt hij ons aan zichzelf, zodat we met de apostel mogen zeggen:

*Met Christus ben ik gekruisigd: ikzelf leef niet meer, maar Christus leeft in mij.*¹⁷

Door die Geest laat hij bij ons vruchten groeien van geloof, hoop en liefde.¹⁸

Door dezelfde Geest verbindt hij ons ook met elkaar in echte broederlijke liefde als leden van één lichaam.

Want de apostel zegt: "Omdat het één brood is, zijn wij, hoewel met velen, één lichaam; want wij hebben allen deel aan dat ene brood."¹⁹

Daarom moeten we ons inspannen om samen één lichaam te zijn door elkaar in liefde te dienen.²⁰

Wij moeten dit niet alleen met woorden, maar ook door onze daden aan elkaar bewijzen.

Verwachting van Christus' wederkomst

Christus heeft ons geboden, het avondmaal te vieren, totdat hij komt²¹.

Wij genieten aan zijn tafel een voorsmaak van de overvloed van vreugde, die hij beloofd heeft.

Wij zien met groot verlangen uit naar zijn verschijning in luister, naar de bruiloft van het Lam²², waar hij opnieuw met ons wijn zal drinken²³ in het koninkrijk van zijn Vader.

Laten we dus blij zijn en vreugde bedrijven en hem de eer geven, want de bruiloft van het Lam komt.

Gebed

Barmhartige God en Vader, wij danken u hartelijk voor uw genade.

⁷ Luc. 22:44.

⁸ Luc. 22:54.

⁹ Luc. 23:14.

¹⁰ Gal. 3:13.

¹¹ Marc. 15:34

¹² Hebr. 9:15.

¹³ Joh. 19:30.

¹⁴ Luc. 22:19

¹⁵ Joh. 6:51

¹⁶ Joh. 6:63; 2Kor. 3:6

¹⁷ Gal.2:20

¹⁸ Gal. 5:22,23; 1Kor. 13:13

¹⁹ 1Kor.10:17

²⁰ Gal. 5:13

²¹ 1Kor. 11:26

²² Opb 19:6-9

²³ Marc. 14:25

U vond in ons geen reden om barmhartig voor ons te zijn; toch hebt u ons uw eniggeboren Zoon als offer voor onze zonden en als hemels voedsel en drinken gegeven.
Wij bidden u, wil met dit avondmaal door uw heilige Geest bewerken, dat wij ons hoe langer hoe meer met vertrouwen aan uw Zoon Jezus Christus overgeven.
Geef dat wij met hem, het hemelse brood, gevoed worden en dat we niet meer in onze zonden leven, maar dat hij in ons leeft en wij in hem.
Laat ons uit genade hechter groeien in het nieuwe verbond in Christus' bloed.
Dan zullen we er niet aan twifelen dat u eeuwig onze genadige Vader bent die onze zonden ons nooit meer aanrekent en ons met alle dingen voor lichaam en ziel verzorgt als uw lieve kinderen en erfgenamen.
Schenk ons ook uw genade, dat wij blijmoedig ons kruis op ons nemen, onszelf verloochenen en onze Redder belijden.
Leer ons in alle moeite en verdriet met opgeheven hoofd onze Heer Jezus Christus uit de hemel verwachten.
Hij zal onze armzalige lichamen aan zijn verheerlijkt lichaam gelijk maken²⁴ en ons voor altijd bij zich nemen.
(Het gebed wordt afgesloten door het Onze Vader, gesproken of gezongen)

Opwekking

Om met het ware hemelse brood, Christus zelf, gevoed te worden moeten wij niet alleen naar de tekenen, het brood en de wijn, kijken.
Maar hef uw harten omhoog, naar Jezus Christus, die aan de rechterhand van de Vader in de hemel voor ons pleit.
Laten wij vast geloven, dat wij door de werking van de heilige Geest met zijn lichaam en bloed geestelijk gevoed en verkwikt worden.

Viering

(Bij het breken en uitdelen van het brood spreekt de voorganger:)
Het brood dat wij breken maakt ons één met het lichaam van Christus.

Neem, eet, gedenk en geloof, dat het lichaam van onze Heer Jezus Christus gegeven is om al onze zonden te verzoenen.²⁵

(En als hij de beker geeft:)
De beker waarvoor wij God loven en danken maakt ons één met het bloed van Christus.
Neem, drink allen daaruit, gedenk en geloof, dat het kostbare bloed van onze Heer Jezus Christus vergoten is om al onze zonden te verzoenen.²⁶

(Bij de gaande viering kunnen deze woorden gecombineerd worden tot:)
Het brood dat wij breken is de gemeenschap met het lichaam van Christus.
De beker met wijn, de beker waarvoor wij God loven, is de gemeenschap met het bloed van Christus.
Neem dit brood en deze beker, eet en drink, gedenk en geloof dat onze Heer Jezus Christus zijn lichaam en bloed gegeven heeft om al onze zonden te verzoenen.

(Terwijl brood en wijn rondgaan, kan er gelezen, gezongen of gemusiceerd worden.)

(Bij de dankzegging kan men kiezen uit de volgende alternatieven of ze allebei gebruiken)

Dankzegging (1)

Broeders en zusters in de Heer, laten wij, nu de Heer ons aan zijn tafel gevoed heeft, hem danken en prijzen:

---

²⁴ Fil. 3:21

²⁵ 1Kor. 10:16; Matt. 26:26; Luc. 22:19; Gal.1:4.

²⁶ 1Kor. 10:16; Matt. 26:27,28.

*Prijs de HEER, mijn ziel, prijs, mijn hart, zijn heilige naam.
Prijs de HEER, mijn ziel, vergeet niet één van zijn weldaden.
Hij vergeeft u alle schuld, hij geneest al uw kwalen,
hij redt uw leven van het graf, hij kroont u met trouw en liefde,
Liefdevol en genadig is de HEER, hij blijft geduldig en groot is zijn trouw.
Niet eindeloos blijft hij twisten, niet eeuwig duurt zijn toorn.
Hij straft ons niet naar onze zonden, hij vergeldt ons niet naar onze schuld.
Zoals de hoge hemel de aarde overspant, zo welft zich zijn trouw over wie hem vrezen.
Zo ver als het oosten is van het westen, zo ver heeft hij onze zonden van ons verwijderd.
Zo liefdevol als een vader is voor zijn kinderen, zo liefdevol is de HEER voor wie hem vrezen.²⁷
Daarom zal ik met mond en hart de lof van de Heer verkondigen van nu aan tot in eeuwigheid. Amen.*

Dankzegging (2)

Barmhartige God en Vader, u alleen komt de dank toe, dat we mochten eten van het brood en drinken uit de beker, om te verkondigen dat we alleen gered worden door de dood van onze Heer.
We loven u, omdat wij door uw heilige Geest mochten genieten de vreugde van de band met uw Zoon en met elkaar.
We bidden u, geef dat wij, in ons geloof gesterkt door de viering van dit avondmaal, met heel ons leven laten zien dat we u en elkaar van harte liefhebben.
Doe ons met volharding verwachten de wederkomst van onze Redder, die ons beloofde opnieuw wijn met ons te drinken in uw koninkrijk.
U, Vader, zij de lof, en uw Zoon en de heilige Geest, nu en in eeuwigheid. Amen.

---

²⁷ Ps.103:1-4,8-13

BIJLAGE V

Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 3

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Instelling

Het avondmaal is door onze Verlosser zelf ingesteld.

Want de apostel Paulus verklaart:

Wat ik heb ontvangen en aan u heb doorgegeven, gaat terug op de Heer zelf.

In de nacht waarin de Heer Jezus werd uitgeleverd nam hij een brood, sprak het dankgebed uit, brak het brood en zei:

“Neem, eet, dit is mijn lichaam dat voor jullie gebroken wordt.

Doe dit, telkens opnieuw, om mij te gedenken.”

Zo nam hij na de maaltijd ook de beker, en hij zei:

“Deze beker is het nieuwe verbond dat door mijn bloed gesloten wordt.

Doe dit, telkens als jullie hieruit drinken, om mij te gedenken.”

Dus altijd wanneer u dit brood eet en uit de beker drinkt, verkondigt u de dood van de Heer, totdat hij komt.¹

Christus gedenken

Wij zijn gehoorzaam aan dit woord van Christus.

Daarom staan we erbij stil dat onze Heer Jezus Christus door zijn Vader naar deze wereld gestuurd is.²

Hij deed dit omdat hij het had beloofd.

Aan het avondmaal vieren wij dat onze Heer Jezus zich voor ons, zondaren, heeft prijsgegeven³.

Hiermee verkondigen we met blijdschap dat zijn dood ons het leven schenkt.

We prijzen de liefde van onze hemelse Vader die zijn eigen Zoon voor ons allemaal opofferde.⁴

We danken onze redder, die als goede herder zijn leven gaf voor zijn schapen.⁵

We bejubelen het grote mysterie van ons geloof:⁶

“Hij is geopenbaard in een sterfelijk lichaam,

in het gelijk gesteld door de Geest,

is verschenen aan de engelen,

verkondigd onder de volken,

vond geloof in de wereld,

is opgenomen in majesteit.”⁷

We zullen straks blij en dankbaar Christus gedenken aan de tafel die hij voor ons heeft klaargemaakt.

We doen dat in het volle besef dat wijzelf, door onze zonden, de dood nog steeds elke dag over ons afroepen.

We eten straks brood waar wij geen kruimel van verdienen.

Dat erkennen we hier in de aanwezigheid van God.

We verdienen geen druppel van de wijn die ons straks geschonken wordt.

We klampen ons vast aan de belofte van God zelf.

Hij belooft ons dat al onze zonden vergeven zijn.

Hij aanvaardt het offer van zijn Zoon Jezus Christus als afbetaling van onze schuld.

En spreekt ons vrij.⁸

We komen niet aan het avondmaal omdat wij dat uit onszelf waard zijn.

---

¹ 1Kor. 11:23-26

² 1Kor. 11:24,25

³ Gal. 2:20

⁴ Rom. 8:32

⁵ Joh. 10:11

⁶ 1Tim. 3:16

⁸ Rom. 4:4-8; 2Kor.5:19

We komen als armen bij de milde gever, als zieken bij de dokter, als schuldigen bij de rechter die vrijspreekt, als doden voor hem, die levend maakt.

We komen, omdat wij niets in onszelf hebben, maar alles in Christus.

Wanneer we zo eten en drinken, maakt Christus ons zeker van zijn trouwe liefde.

Wat hij ons door de heilige symbolen laat zien, dat geeft hij echt.

Hij zelf is voor ons het brood dat leven⁹ geeft. Jezus Christus geeft ons dit feestmaal.

Door zijn lijden en sterven krijgen wij alles wat hij verdiend heeft.

Eén zijn

Door zijn dood heeft Christus ook het recht gekregen de levendmakende Geest¹⁰ aan ons te geven.

Door die Geest verbindt hij ons aan zichzelf. Daarom mogen we met Paulus zeggen:

*Met Christus ben ik gekruisigd: ikzelf leef niet meer, maar Christus leeft in mij.*¹¹

Door die Geest laat hij bij ons vruchten groeien van geloof, hoop en liefde.¹²

Door dezelfde Geest verbindt hij ons met elkaar in echte liefde, als broers en zusters¹³, als leden van één lichaam.

Want de apostel zegt: *“Omdat het één brood is, zijn wij, hoewel met velen, één lichaam; want wij hebben allen deel aan dat ene brood.”*¹⁴

Daarom moeten we ons inspannen om samen één lichaam te zijn door elkaar in liefde te dienen.¹⁵

Juist aan het avondmaal zegt Christus:

*“Mijn gebod is dat jullie elkaar liefhebben zoals ik jullie heb liefgehad.”*¹⁶

Verwachten

We vieren het avondmaal ook met het oog op de terugkeer van Jezus.

Paulus schrijft: *“altijd wanneer u dit brood eet en uit de beker drinkt, verkondigt u de dood van de Heer, totdat hij komt.”*¹⁷

Bij brood en beker zijn we blij dat we deelhebben aan het nieuwe verbond¹⁸, dat vast ligt in Christus' bloed.

We danken de Vader dat we het geluk mogen kennen waarvan de profeten hebben gesproken.

We vieren de vrede die door onze Heer is gesticht.

Tegelijk zien we aan het avondmaal uit naar de luisterrijke verschijning van onze verlosser, naar de overvloed van vreugde, die hij ons heeft beloofd, naar de bruiloft van het Lam¹⁹, waar hij opnieuw met ons wijn zal drinken in het koninkrijk van zijn Vader.²⁰

Daarom vieren we het avondmaal met grote blijdschap en bidden we met heel Gods kerk:

“Maranata!”²¹, “Amen, kom, Heer Jezus!”²²

Gebed

Barmhartige God en Vader, nu we in dit avondmaal de dood van uw geliefde Zoon Jezus Christus gedenken, bidden we U: zend ons uw levendmakende Geest, zodat we gevoed worden met Jezus Christus zelf die het brood uit de hemel is dat eeuwig leven geeft. Amen.

Lied

Opwekking en uitnodiging

Kijk niet alleen naar brood en wijn.

⁹ Joh. 6:48

¹⁰ Joh. 6:63; 2Kor. 3:6

¹¹ Gal. 2:20a

¹² Gal. 5:22,23; 1Kor. 13:13

¹³ Marc. 3:35

¹⁴ 1Kor. 10:17

¹⁵ Gal. 5:13

¹⁶ Joh. 15:12

¹⁷ 1 Kor. 11 : 26

¹⁸ Luc.22:20

¹⁹ Opb. 19:7

²⁰ Marc. 14:25

²¹ 1Kor. 16:22

²² Opb. 22:20

Maar hef uw hart omhoog, naar Jezus Christus, die aan de rechterhand van de Vader in de hemel zit. Neem blij en eensgezind deel aan de maaltijd van uw Heer. Dank hem voor de grote liefde die hij ons betoond heeft. Zo zult u vervuld worden met liefde voor God en ook anderen tot die liefde bewegen.

Viering

(Bij het breken en uitdelen van het brood spreekt de voorganger:) Het brood dat wij breken maakt ons één met het lichaam van Christus. Neem, eet, gedenk en geloof, dat het lichaam van onze Heer Jezus Christus gegeven is om al onze zonden te verzoenen.²³

(En als hij de beker geeft:) De beker waarvoor wij God loven en danken maakt ons één met het bloed van Christus. Neem, drink allen daaruit, gedenk en geloof, dat het kostbare bloed van onze Heer Jezus Christus vergoten is om al onze zonden te verzoenen.²⁴

(Bij de gaande viering kunnen deze woorden gecombineerd worden tot:) Het brood dat wij breken is de gemeenschap met het lichaam van Christus. De beker met wijn, de beker waarvoor wij God loven, is de gemeenschap met het bloed van Christus. Neem dit brood en deze beker, eet en drink, gedenk en geloof dat onze Heer Jezus Christus zijn lichaam en bloed gegeven heeft om al onze zonden te verzoenen.

De viering wordt afgesloten met het zingen van een Psalm of gezang

BIJLAGE VI

Toelichting bij avondmaalsformulier 3

In de paragraaf *Gezindheid en verzekering* kwam de uitdrukking 'de Werker der gerechtigheid' voor. Waarschijnlijk was dit neologisme gevormd naar analogie van het bijbelse 'werkers der ongerechtigheid.' Die term is echter in de NBV vervangen door wetsverkrachters. Daarom zagen we ons genoodzaakt te formuleren 'de rechter die vrijspreekt.'

De paragraaf *Verwachting* eindigde met de woorden: "Amen, kom, Heer Jezus!" We willen graag van de gelegenheid een goed gebruik maken door hieraan de bijbelse uitroep "Maranata!" vooraf te laten gaan, omdat deze uitroep een vast element heeft gevormd in de avondmaalsviering van de oude kerk. Juist waar het formulier in dit verband spreekt van ons bidden 'met heel Gods kerk' leek ons deze liturgisch zeer verantwoorde toevoeging gerechtvaardigd.

---

²³ 1Kor. 10:16; Matt. 26:26; Luc. 22:19; Gal.1:4.

²⁴ 1Kor. 10:16; Matt. 26:27,28.

BIJLAGE VII

Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 4

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Instelling

Als gemeente van Jezus Christus zijn wij bijeen om volgens zijn bevel zijn dood te verkondigen. Wij horen eerst, hoe de instelling van het avondmaal beschreven wordt in het heilig evangelie: *Toen ze aten nam Jezus een brood, sprak het zegengebied uit, brak het brood en gaf de leerlingen ervan met de woorden: 'Neem, eet, dit is mijn lichaam.'* *En hij nam een beker, sprak het dankgebed uit en gaf hun de beker met de woorden: 'Drink allen hieruit, dit is mijn bloed, het bloed van het verbond, dat voor velen wordt vergoten tot vergeving van zonden. Ik zeg jullie: vanaf vandaag zal ik niet meer van de vrucht van de wijnstok drinken tot de dag komt dat ik er met jullie opnieuw van zal drinken in het koninkrijk van mijn Vader.'*¹

Gedachtenis

In het avondmaal gedenken wij met dankbaarheid hoe onze Heer Jezus aan het kruis zijn lichaam en bloed voor ons offerde.

Dit offer verzekert ons van zijn grote liefde.

Want Hij gaf Zichzelf over in de dood voor zondaren die oprecht belijden dat zij nietig zijn voor God. Het vervult ons met dankbaarheid en vreugde.

Want door zijn dood ontvangen wij het leven.

Dit heil vieren wij als broeders en zusters van één huisgezin met dit geestelijke feestmaal.

Aan tafel worden wij door Christus verkwikt en bemoedigd en wordt onze verlossing zichtbaar gemaakt.

Hij versterkt ons geloof door de Heilige Geest.

Met des te meer vreugde en dankbaarheid zullen wij de Heer dienen in ons leven van elke dag.

Uitnodiging en terugwijzing

Het avondmaal is vol van vergeving en vreugde.

Maar wij mogen het niet achteloos of zonder geloof gebruiken.

De Heer vraagt van ons een oprecht besef van schuld.

Hij maakt zich boos over ieder die zich niet dagelijks van harte tot hem bekeert.

En als wij dan toch deelnemen aan de viering van het avondmaal, laden wij alleen maar groter toorn op ons.

Ga daarom na bij uzelf, met welke houding u het avondmaal viert.

Kom tot de tafel met een oprecht hart.

Ontvang het brood en de beker, en verheug u over uw redding door Christus.

Gebied

Heer, onze God en Vader, wij danken u hartelijk voor het geschenk van het heilig avondmaal.

Aan deze tafel gedenken wij het offer van Jezus Christus, uw Zoon.

Wij danken u voor uw grote liefde die u ons in Christus hebt bewezen.

Wij bidden u om een oprecht geloof bij het gebruiken van het avondmaal.

Geef ons daartoe uw heilige Geest.

Wij prijzen u dat wij aan deze tafel de verlossing van ons leven mogen vieren.

Wij danken u voor de gemeenschap die wij met elkaar mogen delen in de gemeente.

Geef dat wij elkaar van harte liefhebben.

Dit vragen wij u in de naam van Jezus Christus, onze Heer. Amen.

Geloofsbelijdenis

(Apostolische Geloofsbelijdenis of Geloofsbelijdenis van Nicea, gesproken of gezongen)

---

¹ Matt 26:26-29

Opwekking

Dit brood en deze wijn zijn tekenen van het lichaam en bloed van de Heer Jezus.
Laten wij daarom onze harten richten op hem, onze Heer, hij die Koning is in de hemel en tegelijk
Gastheer aan deze tafel.

Viering

Het brood dat wij breken is de gemeenschap met het lichaam van Christus.
De beker met wijn, de beker van de dankzegging, is de gemeenschap met het bloed van Christus.
Neem dit brood en deze beker, eet en drink, gedenk en geloof dat onze Heer Jezus Christus zijn
lichaam en bloed gegeven heeft om al onze zonden te verzoenen.

[Tijdens de communie kan vocaal en/of instrumentaal worden gemusiceerd]

(Bij de dankzegging kan men kiezen uit de volgende alternatieven of ze allebei gebruiken)

Dankzegging (1)

Laten wij de Heer dankbaar prijzen om zijn gaven.
Christus is voor ons gestorven terwijl wij nog zondaars waren.
Zo laat God ons duidelijk zien hoeveel hij van ons houdt.
Nu wij door zijn dood zijn gerechtvaardigd, zullen wij des te zekerder dankzij hem van de veroordeling
worden gered.
Wij stonden op voet van vijandschap met God, maar zijn met hem verzoend door de dood van zijn
Zoon.
Nu wij eenmaal met hem verzoend zijn, zullen wij des te zekerder gered worden door het léven van
zijn Zoon.

Dankzegging (2)

Heer onze God, wij danken u hartelijk dat wij aan/in dit avondmaal de dood van Jezus Christus
mochten gedenken en belijden.
Wij danken u dat hij stierf, opdat wij zouden leven.
Nu u ons geloof hebt willen versterken door deze viering, bidden wij u dat wij in heel ons leven u
gelovig en met vreugde dienen, uit een oprecht hart.
Dit vragen wij u door Jezus Christus, onze Heer. Amen.

Lied

(De avondmaalsviering – en daarmee de eredienst – wordt besloten met het zingen van een Psalm of
gezang.)

BIJLAGE VIII

Formulier voor de viering van het heilig avondmaal 5

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Instelling

Als gemeente van Jezus Christus zijn wij bijeen om volgens zijn bevel zijn dood te verkondigen. Wij horen eerst, hoe de instelling van het avondmaal beschreven wordt in het heilig evangelie:

Toen ze aten nam Jezus een brood, sprak het zegengebed uit, brak het brood en gaf de leerlingen ervan met de woorden: 'Neem, eet, dit is mijn lichaam.'

En hij nam een beker, sprak het dankgebed uit en gaf hun de beker met de woorden:

*'Drink allen hieruit, dit is mijn bloed, het bloed van het verbond, dat voor velen wordt vergoten tot vergeving van zonden. Ik zeg jullie: vanaf vandaag zal ik niet meer van de vrucht van de wijnstok drinken tot de dag komt dat ik er met jullie opnieuw van zal drinken in het koninkrijk van mijn Vader.'*¹

Gedachtenis

Wij gedenken dat de Heer Jezus aan het kruis zijn lichaam en zijn bloed gegeven heeft voor de zijnen.

In grote liefde voor ons heeft hij zich geofferd, zodat wij niet zouden sterven maar leven.

Het avondmaal richt onze aandacht op deze zelfovergave van de Heer.

Het vervult ons met schaamte om onze zonden.

En het vervult ons ook met dankbaarheid, vanwege zijn verzoenende liefde.

Gemeenschap en verwachting

Wij genieten aan deze tafel samen de vreugde van de eenheid met Christus en met elkaar.

Vanuit de viering van het avondmaal willen wij elkaar helpen, ondersteunen en dienen in de gemeente.

Tegelijk verwachten wij de terugkeer van de Heer Jezus.

Het avondmaal dat wij vieren is een voorbereiding op de bruiloft van het Lam.

Straks zal de Heer Jezus met ons nieuwe wijn drinken in het koninkrijk van zijn Vader.

Daarom mogen wij het avondmaal ook niet achteloos en zonder oprecht geloof vieren, maar eerbiedig voor God en in heilige, gespannen verwachting.

Straks zal de Heer alle tranen van onze ogen afwissen, aan alle gebrokenheid en nood zal een einde gekomen zijn, en hij zal alles zijn in allen.

Gebed

Heer, onze God en Vader, wij danken u voor het geschenk van het avondmaal.

Wij prijzen u voor de liefde van Christus: dat hij zichzelf voor ons overgaf tot in de dood.

Wij belijden onze schuld en danken u voor de vergeving van onze zonden.

Nu wij dit avondmaal vieren, vragen wij u: zend ons uw heilige Geest, die Heer is en levend maakt, zodat wij met het ware hemelse brood gevoed mogen worden.

Aan dit avondmaal zien wij uit naar de terugkeer van de Heer Jezus, naar de bruiloft van het Lam, als wij samen met alle heiligen mogen genieten van het eeuwige leven met hem.

Troost ons met dat vooruitzicht en bemoedig ons, wanneer wij in dit leven moeite, schuld en gebrokenheid ervaren. Hoor ons gebed in Jezus' naam. Amen.

Geloofsbelijdenis

(Apostolische Geloofsbelijdenis of Geloofsbelijdenis van Nicea, gesproken of gezongen)

Opwekking

Dit brood en deze wijn zijn tekenen van het lichaam en bloed van de Heer Jezus.

Laten wij daarom onze harten richten op hem, onze Heer, hij die Koning is in de hemel en tegelijk Gastheer aan deze tafel.

Viering

Het brood dat wij breken is de eenheid met het lichaam van Christus.

---

¹ Matt. 26:26-29

De beker met wijn, de beker van de dankzegging, is de eenheid met het bloed van Christus. Neem dit brood en deze beker, eet en drink, gedenk en geloof dat onze Heer Jezus Christus zijn lichaam en bloed gegeven heeft om al onze zonden te verzoenen.

(Tijdens de communie kan vocaal en/of instrumentaal worden gemusiceerd)

(Bij de dankzegging kan men kiezen uit de volgende alternatieven of ze allebei gebruiken)

Dankzegging (1)

Laten wij de Heer dankbaar prijzen.

Zal hij, die zijn eigen Zoon niet heeft gespaard, maar hem omwille van ons allen heeft prijsgegeven, ons met hem niet alles schenken?

Wie zal Gods uitverkorenen aanklagen? God zelf spreekt ons vrij.

Wie zal ons veroordelen? Christus Jezus, die gestorven is, meer nog, die is opgewekt en aan de rechterhand van God zit, pleit voor ons.

Niets zal ons kunnen scheiden van de liefde van God, die hij ons gegeven heeft in Christus Jezus, onze Heer.²

Dankzegging (2)

Heer onze God, wij danken u hartelijk voor de viering van dit avondmaal. U maakt ons er zeker van dat wij door Jezus Christus vergeving van onze zonden hebben en eeuwig leven.

Geef dat wij door uw heilige Geest groeien in geloof. Geef ons de kracht om in ons leven te vechten tegen zonde en staande te blijven in aanvechting. Doe ons uitzien naar de dag van Christus. Vervul al uw beloften. Dit alles bidden wij u om Christus' wil. Amen.

Lied

---

² Rom. 8:32-39

BIJLAGE XI

Formulier voor de bediening van de doop aan de kinderen van de gelovigen 1

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Over de doop

Bij de doop word je in water ondergedompeld of met water besprenkeld. Je wordt op een symbolische manier gewassen.

In de eerste plaats wijst dit wassen erop, dat je vuil bent in de ogen van God.

Bij je geboorte ben je namelijk al belast met slechtheid.¹ En God veroordeelt alle slechtheid. Je kunt het koninkrijk van God dan ook alleen binnenkomen als je opnieuw geboren wordt.²

De doop wil je ertoe brengen om je verkeerde daden en gedachten onder ogen te zien, om die nederig aan God te bekennen en om de afwassing van je slechtheid en een nieuw leven helemaal van Jezus Christus te verwachten.³

In de tweede plaats garandeert de doop dat Jezus Christus je slechtheid inderdaad wil wegwassen.⁴

Daarom heeft hij bevolen te dopen in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest.⁵ Door je te dopen in de naam van de *Vader* garandeert God de Vader je dat hij een eeuwig genadeverbond met je sluit.⁶ Hij adopteert je als zijn kind, zodat je zijn erfgenaam bent.⁷ Hij wil altijd liefderijk voor je zorgen.⁸ Het kwaad zal Hij van je weren; of hij laat het meewerken aan je redding.⁹

Door je te dopen in de naam van de *Zoon* garandeert de Zoon je dat hij al je slechtheid van je wegneemt. Hij laat je delen in zijn dood en opstanding. Hij schenkt je zijn eigen volmaakte zuiverheid. Hij zorgt er voor dat God je vrijspreekt.¹⁰

Door je te dopen in de naam van de *heilige Geest* garandeert de heilige Geest je dat hij in je wil wonen.¹¹ Hij maakt je een levend lid van Christus. In Christus bezit je namelijk al de afwassing van je slechtheid en de dagelijkse vernieuwing van je leven. De Geest maakt dat tot je persoonlijke eigendom.¹² Daardoor zul je eens volmaakt zuiver zijn.¹³ Dan zul je eeuwig leven temidden van het door God uitgekozen volk.

In de derde plaats, van jouw¹⁴ kant ben je nu verplicht God te gehoorzamen op een manier die bij je nieuwe leven past. Je moet deze ene God, Vader, Zoon en heilige Geest, geloven en hem liefhebben met heel je ziel, met heel je hart, met heel je verstand en met inzet van al je krachten.¹⁵ Je moet met je slechte bestaan breken, je oude aard doden en vroom leven.¹⁶

Als je uit zwakheid nog zonden doet, is dat geen reden om aan Gods genade te twijfelen.¹⁷ Evenmin is dat een reden om dan maar door te zondigen.¹⁸ De doop is immers je garantiebewijs dat het verbond dat God met je gesloten heeft eeuwig is.¹⁹

---

¹ Ps. 51:7.

² Ezech. 36:25-27; Joh.3:3.

³ Hand. 4:12.

⁴ 1Kor. 6:11; Hand. 22:16.

⁵ Mat. 28:19.

⁶ Gen. 17:1,2,7.

⁷ Rom. 8:15-17.

⁸ Mat. 6:25-33.

⁹ Rom. 8:28.

¹⁰ Hand. 2:38; 1Joh. 1:7; Rom. 6:4; Kol. 2:12.

¹¹ 1Kor. 6:19.

¹² Ef. 1:13.

¹³ Ef. 5:27.

¹⁴ Gen. 17:1,9.

¹⁵ Deut. 6:5; Mat. 22:37.

¹⁶ Ps. 103:17,18; Ef. 4:17-5:12; Kol. 3:5-10.

¹⁷ 1Joh. 1:9; 3:20.

¹⁸ Rom.6:1,2.

¹⁹ Jes. 54:10; 2Tim. 2:19.

Wat de kinderdoop betreft

Het spreekt vanzelf dat kinderen van deze dingen niets begrijpen. Toch is er een heel goede reden om ze te dopen. Ze begrijpen immers net zo min dat ze de slechtheid van Adam geërfd hebben.²⁰ God gaat met hen op dezelfde manier te werk, wanneer hij hen als zijn kinderen adopteert. Al begrijpen ze die adoptie niet, door Christus is ze wel degelijk een feit.

De belofte die God aan Abraham heeft gedaan geldt namelijk nog steeds voor ons en onze kinderen; want hij zegt: *"Ik sluit een verbond met jou en met je nakomelingen, met alle komende generaties, een eeuwig durend verbond: ik zal jouw God zijn en die van je nakomelingen"*²¹

De apostel Petrus zegt iets dergelijks met de woorden: *"voor u geldt deze belofte, evenals voor uw kinderen en voor allen die ver weg zijn en die de Heer, onze God, tot zich zal roepen."*²²

Om deze reden heeft God Abraham opgedragen zijn nakomelingen te besnijden.²³ De besnijdenis was toen namelijk het garantieteken van het verbond, dat er op wees dat je door het geloof rechtvaardig bent.²⁴

In het Nieuwe Testament is de doop in de plaats gekomen van de besnijdenis.²⁵

Jezus Christus zelf heeft kinderen omarmd, de handen opgelegd en gezegend.²⁶

De kinderen van gelovigen horen er dus helemaal bij.²⁷ Ze zijn erfgenamen van Gods rijk en delen in zijn verbond. Daarom moeten ze gedoopt worden. Gelovige ouders dienen hun kinderen, wanneer die opgroeien, de betekenis van hun doop te leren begrijpen.²⁸

Gebed voor de doop

Laten we bidden of God wil zorgen dat door deze doopbediening zijn naam wordt geëerd, ons geloof wordt versterkt en de gemeente wordt opgebouwd.

Almachtige en eeuwige God, u hebt de ongelovige en hardleerse wereld door de zondvloed gestraft. Maar u was zo genadig om de gelovige Noach met zijn gezin te sparen en door het water heen te redden.

De onhandelbare Farao en zijn leger hebt u in de Rode Zee laten verdrinken; maar uw eigen volk Israël liet u op het droge door de zee gaan.

Wij pleiten op uw onverdiende barmhartigheid en bidden u of u *N.N.*, dit kind van u, in genade wilt aannemen. Lijf *hem* alstublieft door uw heilige Geest in bij Jezus Christus uw Zoon. Laat *hij* via de doop begraven zijn in Christus' dood en met hem opstaan in een nieuw leven. Geef dat *hij* elke dag met vreugde *zijn* kruis achter Christus aan zal dragen. Laat *hij* Christus navolgen met echt geloof, vaste hoop en vurige liefde.

Laat *hij*, waar het menselijk leven voortdurend onder de dreiging van de dood ligt, tot het einde toe steeds houvast vinden in uw beloften. Geef dat *hij* op de jongste dag voor de rechterstoel van Christus vol vertrouwen zal verschijnen door hem onze Heer Jezus Christus, uw Zoon, die met u en de heilige Geest leeft en regeert in eeuwigheid.

Amen.

Vragen aan de doopouders

Geliefden in de Heer Jezus Christus,

U hebt gehoord dat Christus voor ons en onze kinderen de doop heeft ingesteld als afbeelding en garantieteken van Gods verbond. Daarom moeten we dit sacrament met dat doel gebruiken en niet omdat het nu eenmaal zo hoort; en nog minder omdat de doop automatisch de redding zou bewerken. Om te laten zien dat u als gelovige ouders uw kind(eren) wilt laten dopen, vraag ik u eerlijk op de volgende vragen te antwoorden.

²⁰ Rom. 5:18,19.

²¹ Gen. 17:17.

²² Hand. 2:39.

²³ Gen. 17:10-13.

²⁴ Rom. 4:11.

²⁵ Kol. 2:11,12

²⁶ Mar. 10:14-16.

²⁷ 1Kor. 7:14b

²⁸ Deut. 6:6,7.; 2Tim. 3:15.

Ten eerste. Belijdt u dat onze kinderen, al worden ze zondig ontvangen en geboren ²⁹ en al staan ze daarom aan allerlei ellende, ja zelfs aan het eeuwige oordeel bloot, toch in Christus geheiligd zijn ³⁰ en dus als leden van zijn kerk gedoopt moeten zijn?

Ten tweede. Belijdt u dat de boodschap van het Oude en Nieuwe Testament ³¹, die in de Apostolische Geloofsbelijdenis is samengevat en hier in de christelijke kerk wordt verkondigd, de echte en volkomen boodschap van de verlossing is?

Ten derde. Beloofd u, dat u dit kind (*deze kinderen*), waarvan u de vader (*de ouders*) bent, als het opgroeit in deze boodschap, zo goed als u kunt zult onderwijzen en laten onderwijzen?³²

Wat is hierop uw antwoord? (Antwoord: ja)

Bediening van de doop

(De voorganger noemt de volledige naam (voornamen) en eventueel de achternaam van de dopeling(en) en spreekt:)

Ik doop u in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest.³³

Dankgebed

Almachtige, barmhartige God en Vader, wij danken en loven u! U hebt ons en onze kinderen al onze zonden vergeven om het bloed van uw geliefde Zoon Jezus Christus. U hebt ons door uw heilige Geest ingelijfd bij uw eniggeboren Zoon; zo hebt u ons als uw eigen kinderen geadopteerd. Wij danken u dat u ons dat door de doop hebt willen garanderen.

Wij bidden u door Christus, uw geliefde Zoon, dat u *N.N.* voortdurend wilt leiden. Wilt u ervoor zorgen dat *hij* christelijk en vroom wordt opgevoed, zodat hij in de Heer Jezus Christus zal opgroeien. U hebt *hem* evenals ons uw vaderlijke goedheid bewezen. Geef dat *hij* die barmhartigheid in geloof zal erkennen en belijden. Geef dat *hij* gehoorzaam onder onze enige leraar, koning en hogepriester Jezus Christus zal leven. Laat *hij* dapper tegen de zonde, de duivel en heel zijn rijk strijden en in die strijd de overwinning behalen. Dan zal *hij* u, en uw Zoon Jezus Christus en de heilige Geest, de enige echte God, eeuwig loven en prijzen. Amen.

BIJLAGE X

Toelichting bij doopformulier 1

Bij de Leer over de doop

De openingszin “*De leer over de doop is als volgt samen te vatten*” zou uitstekend passen aan het begin van het hoofdstuk over de doop in een beknopte dogmatiek. Ze is typisch schrijftaal en zeer afstandelijk en daarom funest als openingszin van een betoog dat de aandacht van de hoorders wil trekken omdat het die aandacht meer dan waard is. Het leek ons daarom beter in de eerste paragraaf dadelijk met de eigenlijke uitleg van de doop te beginnen. We hebben er naar gestreefd deze uitleg zo helder mogelijk te structureren en onder woorden te brengen.

Het woord ‘*verzegelen*’ functioneert nauwelijks meer in onze taal; ‘*garanderen*’ is een voor iedereen duidelijke vervanging. Zo ook ‘*garantie*’ voor ‘*zegel/verzegeling*.’

Bij het “Ten derde ...”

²⁹ Ps. 51:7.

³⁰ 1Kor 7:14b; Ef. 5:26; Gen 17:14.

³¹ 2Tim. 3:14-16.

³² Deut. 6:6,7; Ef. 6:4.

³³ Mat. 28:19.

Met de zin “Omdat elk verbond twee delen heeft” doet de kerk een quasi encyclopedische uitspraak over het maatschappelijke of politieke fenomeen ‘verbond’. Helaas is de kerk daartoe bekwaam noch bevoegd. Het is maar zeer de vraag of “elk verbond twee delen heeft”. Hoe weten we dat? Is elk verbond bestudeerd? Heeft het NAVO-verdrag twee delen? Of het EU-verdrag van Maastricht? Ga er maar aan staan. Kortom, hier ging de kerk haar boekje te buiten. De kerk moet zich beperken tot uitspraken over dingen waarin ze wel bekwaam en bevoegd is, bijvoorbeeld het karakter van *Gods* verbond.

De GS Heemse 84/85 heeft de Gordiaanse knoop - twee Theile: ‘partijen’ of ‘delen’ - doorgehakt ten gunste van het ‘twee delen.’

C. Veenhof leerde op zijn colleges in de jaren '60 dat ‘partijen’ de betere vertaling was van het oorspronkelijke “zwei Theile sich verhalten”. In CGK-kringen werd dat eveneens beweerd (Velema). ‘Partijen’ lijkt ook de meest logische lezing gezien de zinsconstructie. De nadruk ligt dan in de volgende zin op het “worden **wij** verplicht ...”. Vergelijk Gen 17:9 (Vert NBG '51) “En wat u betreft ....” (Hebreeuws: *we-áttah* met nadruk voorop.)

Daar komt bij dat de bewering dat Gods verbond “twee delen heeft, namelijk belofte en eis” in het licht van theologisch onderzoek na K.Schilder ietwat ridicuul aandoet. Uit eigen kring is er een behoorlijke stapel publicaties geweest waarin het werk van Meredith Kline over Hethitische vazalverbonden is bewerkt (Van Rongen, Vonk, Van der Waal). Dat ‘Kampen’ daar niet te veel aandacht aan heeft besteed wil nog niet automatisch zeggen, dat dit werk waardeloos is.

Afgezien van Kline c.s. was er in de 50-er jaren trouwens al een niet onvermaard catechisatieboekje van J. van Bruggen sr., waaraan voor de catechese de formule V=3B ontleend werd: Verbond is **b**elofte, **b**evel en **b**edreiging. Ook dat was gereformeerd.

Kortom, de uitspraak dat Gods verbond “twee delen heeft, namelijk belofte en eis” is hoogst aanvechtbaar. En daarmee voor een *kerkelijk formulier* niet geschikt.

Aan de andere kant moet ook het *bewijs* voor de juistheid van de lezing ‘twee partijen’ nog geleverd worden. Het lijkt dan ook niet goed om in een volgende uitgave van het doopformulier de Gordiaanse knoop nu eens ten gunste van die lezing door te hakken. Laten de kerken het wetenschappelijke debat laten waar dat hoort: onder vaklieden. De kerk spreekt zich uit over wat vast staat. Vast staat dat de HEER ons niet alleen wat belooft, maar ook van ons iets eist. Het maakt inhoudelijk geen verschil of men dat wil zeggen door de nadruk te leggen op de woorden ‘belofte’ en ‘eis’, of op de woorden ‘God’ en ‘wij.’

In de voorgestelde lezing “van jouw kant ...” doet de kerk geen uitspraak meer over verbonden in het algemeen en tegelijk laat deze tekst de strijd in zake “zwei Theile” onbeslist, terwijl aan de inhoud ervan volledig recht wordt gedaan.

Uit bijgeloof

De verwijzing naar “uit gewoonte of bijgeloof” is een typisch trekje van een doopformulier uit de Hervormingstijd. Toen was de polemie met Rome inzake de doop zeer actueel. Die actualiteit is geheel verdwenen voor de GKV in de 21^e eeuw. Het gevaar dat leden van deze kerken hun kinderen uit rooms bijgeloof laten dopen bestaat niet meer. Daarmee worden deze woorden in de doopvraag op zijn best een verwijzing naar een grijs verleden. Een verwijzing die door de meeste kerkgangers niet meer wordt begrepen.

Het gevaar dat ouders hun kinderen uit gewoonte laten dopen is *wel* aanwezig; niet uit een roomse gewoonte, maar gereformeerden hebben net zo goed gewoonten. Intussen kan hier en daar ‘vrijgemaakt’ verbondsautomatisme of doopsautomatisme de plaats hebben ingenomen van het roomse doop-bijgeloof.

Vandaar de formulering “en nog minder omdat de doop automatisch de redding zou bewerken.”

BIJLAGE XI

Formulier voor de bediening van de doop aan de kinderen van de gelovigen 2

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Laten we eerst luisteren naar wat de Bijbel zegt over de instelling en de betekenis van de doop.

Voordat onze Heer Jezus naar de hemel ging, droeg hij zijn leerlingen op:

“Ga op weg en maak alle volken tot mijn leerlingen, door hen te dopen in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest.”¹

Bij deze instelling van de christelijke doop heeft Jezus gezegd: *“Wie gelooft en gedoopt is zal worden gered, maar wie niet gelooft zal worden veroordeeld.”²*

Kort daarna, op het pinksterfeest, werd de heilige Geest uitgestort. Ongeveer drieduizend mensen kwamen tot geloof en lieten zich dopen.³

Het water waarmee wij gedoopt worden, laat ons zien dat wij onrein zijn door de zonde. Onze zonden moeten worden afgewassen. Als nageslacht van Adam waren wij al schuldig toen we werden geboren, al zondig toen onze moeder ons ontving.⁴ Job weet zeker dat geen mens tot reinheid kan brengen wat onrein is.⁵ Van nature staan wij bloot aan Gods toorn.⁶ Daarom kunnen we alleen het koninkrijk van God ingaan als we helemaal gereinigd worden.

Zelf kunnen wij dat niet bewerken, daarom zoeken wij onze redding buiten onszelf in Jezus Christus, Gods Zoon. Hij alleen kan ons redden.

Het water bij de doop wijst heen naar het bloed van Jezus Christus, dat onze zonden afwast. In Christus zijn we rein voor God. Onze zonden worden verzoend doordat God ons toerekent wat Christus door zijn lijden en sterven heeft verdiend.

Bij onze doop ontvangen we de afbeelding en het garantiebewijs van wat de drie-enige God ons in het verbond van zijn genade belooft.

De *Vader* garandeert ons dat hij een eeuwig verbond met ons sluit.⁷

Hij adopteert ons als zijn kinderen, zodat we zijn erfgenamen zijn.⁸

Hij wil, in voor en tegenspoed,⁹ altijd liefderijk voor ons zorgen.¹⁰

De *Zoon* garandeert ons dat hij al onze zonden afwast met zijn bloed.

Hij laat ons delen in zijn dood en opstanding.

Hij zorgt ervoor dat God ons vrijspreekt.¹¹

De *heilige Geest* garandeert ons dat hij in ons wil wonen en werken.¹²

Hij wil ons tot leden van Christus heiligen.

Hij zegt ons toe dat hij ons wil doen delen in wat we in Christus hebben. In Christus bezitten we namelijk al de afwassing van onze slechtheid en de dagelijkse vernieuwing van ons leven. De Geest maakt dat tot ons persoonlijke eigendom.¹³ Daardoor zullen we eens volmaakt zuiver zijn.¹⁴ Dan zullen we eeuwig leven temidden van het door God uitgekozen volk.

De Heer geeft ons in de doop niet een bevestiging van ons geloof of van onze bekering maar een afbeelding en garantiebewijs van zijn verbondsbeloften. We mogen hem vrijmoedig bidden om de vervulling daarvan. Aan dit gebed verbindt hij zijn zegen.

---

¹ Matt. 28:19

² Marc. 16:16

³ Hand. 2:41.

⁴ Ps. 51:7.

⁵ Job 14:4.

⁶ Ef. 2:3.

⁷ Gen. 17:1,2,7.

⁸ Rom. 8:15-17.

⁹ Rom. 8:28.

¹⁰ Mat. 6:25-33.

¹¹ Hand. 2:38; 1Joh. 1:7; Rom. 6:4; Kol. 2:12.

¹² 1Kor. 6:19

¹³ Ef. 1:13.

¹⁴ Ef. 5:27.

Wanneer wij hem echter niet op zijn woord geloven, verbreken wij Gods verbond. Dit ongeloof blijft niet zonder gevolgen. Tegenover Gods verbondszegen staat zijn verbondswraak.

Nu willen wij horen waarom kleine kinderen gedoopt worden

De kinderen van gelovige ouders ontvangen de heilige doop als teken en zegel van het verbond dat God ook met hen gesloten heeft, al begrijpen ze er nog niets van. Voor de Heer horen zij er helemaal bij.

Toen de Heer zijn volk uit de slavernij van Egypte leidde, werden óók de kinderen bevrijd. Zij zijn een deel van zijn gemeente, aan wie hij zijn heil belooft. Tot hen allemaal zei hij: *“Ik ben de Heer, uw God.”*¹⁵ Hij beloofde oud èn jong naar het beloofde land te brengen. Wanneer het merendeel in de woestijn omkomt, is dat geen gevolg van een tekort in Gods belofte, maar is dit enkel en alleen te wijten aan hun ongeloof.

Gods verbondsbeloften gelden voor de gelovigen en voor hun kinderen. De Heer sloot een verbond met Abraham, de vader van alle gelovigen, en met zijn nageslacht.¹⁶ Als teken van dit genadeverbond moesten de jongens op hun achtste levensdag besneden worden. Wie de besnijdenis niet overeenkomstig Gods bevel uitvoerde, verbrak dit verbond en riep de toorn van God op.¹⁷

Nu het bloed van Christus gevloeid heeft, is de besnijdenis als verbondsteken niet meer nodig. De Heer vervulde zijn belofte aan Abraham en als teken daarvan wijst het doopwater heen naar Jezus Christus, de grote zoon van Abraham. Christus' bloed reinigt van alle zonden.

Aan de christelijke gemeente te Kolosse laat Paulus weten dat zij die gedoopt zijn, niet besneden hoeven te worden.¹⁸ In het Oude Testament ging het God ten diepste om de besnijdenis van het hart; dat geldt evenzeer voor het gedoopte kind in de nieuwtestamentische gemeente.

Aan de kerk te Korinte schrijft dezelfde apostel dat de kinderen van een gelovige vader of moeder heilig zijn.¹⁹ Zij zijn niet zonder zonde, maar worden apart gezet van de wereld om de Heer met en in zijn gemeente te dienen. Heel de gemeente wordt daarom geroepen tot geloof en levensheiliging.²⁰

De kerk wordt in het Woord van God gewaarschuwd voor ongeloof.²¹ Allen wordt op het hart gebonden dat alleen wie gelooft wat de Heer belooft, het heil metterdaad ontvangt.

Wanneer Paulus het evangelie in Europa verkondigt, komen in Filippi Lydia en de gevangenenbewaarder door de heilige Geest tot geloof in de Heer Jezus. Samen met hun huisgenoten worden ze gedoopt.²²

Aan de Korintiërs schrijft Paulus dat hij het huisgezin van Stefanus heeft gedoopt.²³

Op de pinksterdag heeft Petrus verkondigd: *“Want voor u geldt deze belofte, evenals voor uw kinderen en voor allen die ver weg zijn en die de Heer, onze God, tot zich zal roepen.”* (Hand. 2:39)

Zo komt de Heer ook nu nog met zijn belofte van vergeving en vernieuwing naar de gelovigen èn hun kinderen toe, want ook zij behoren tot zijn verbondsgemeente.

Het gaat in het Oude en in het Nieuwe Testament om hetzelfde verbond met dezelfde beloften, ook al wisselt het teken ervan. Daarom mogen de gelovigen en hun kinderen slechts één keer de doop ontvangen. Wat God zegt, blijft gelden. De christelijke kerk belijdt dan ook: *“één doop tot vergeving van de zonden.”*²⁴

Op grond van deze beloften van de drie-enige God behoren gelovige ouders dagelijks voor hun kinderen te bidden om de vervulling van die beloften van het verbond. Zij moeten hun kinderen van jongs af aan leren ook zelf daarom te bidden, in het vaste vertrouwen dat de Heer deze gebeden zal verhoren. Ouders zijn in de opvoeding geroepen hun kinderen te leren diep ontzag voor de Heer te hebben. Ze moeten hun kinderen voorgaan in het vertrouwen op God en in het leven voor hem.

¹⁵ Ex. 20:2.

¹⁶ Gen. 17:17

¹⁷ Gen. 17:14.

¹⁸ Kol. 2:11,12.

¹⁹ 1Kor. 7:14.

²⁰ 1Petr. 2.

²¹ 1Kor. 10:1-13.

²² Hand. 16:15,33.

²³ 1Kor. 1:16.

²⁴ Geloofsbelijdenis van Nicea.

Ouders en kinderen worden opgeroepen om de zondige wereld de rug toe te keren en te vechten tegen de zonde.

Heel de gemeente ziet er naar uit en bidt erom dat de gedoopte kinderen zelf de Heer gaan kennen en in het openbaar belijdenis van hun geloof afleggen.

Voordat wij overgaan tot de bediening van de heilige doop, bidden we tot de Heer, onze God:

Genadige en barmhartige Heer in de hemel. Als uw gemeente zijn wij samengekomen met deze ouders.

Nu zij met hun kind tot de doopvont naderen, bidden wij voor hen en hun kind. U laat hun zien dat u zich aan hun kind verbonden hebt en uw naam op *zijn* voorhoofd schrijft. Voor die genade en zegen dat u uw beloften aan pasgeborenen wilt geven, danken wij u oprecht.

Wij bidden u, trouwe God, dat u alles wat u in het genadeverbond belooft, in het leven van deze dopeling vervult. Wilt u dit kind van u, N.N., in genade aanzien en *hem* door uw heilige Geest een plaats geven in het lichaam van onze Heer Jezus Christus, zó dat *hij* in Christus' dood begraven wordt en met hem opstaat in een nieuw leven.

Laat de bediening van de heilige doop voor de hele gemeente tot zegen zijn. Wij zijn in uw naam gedoopt en u hebt ons allen zoveel beloofd. Geef dat wij dit bij deze doop opnieuw mogen zien, en des te meer bidden om de vervulling van uw beloften.

Geef dat wij ook beseffen wat wij u beloven met het oog op dit kind en leer ons daarnaar te leven.

En als eenmaal ook voor dit kind het ogenblik aanbreekt dat *hij* voor de rechterstoel van Christus verschijnt, laat *hij* dan zonder vrees mogen staan voor hem, uw Zoon, onze Heer Jezus Christus, die met u en de heilige Geest de enige God is, en leeft en regeert tot in eeuwigheid. Verhoor ons, barmhartige God, om Jezus' wil.

Amen.

Vragen aan de doopouders

U hebt gehoord dat de doop een instelling van de Heer is en een afbeelding en garantie van zijn belofte, waarin ook uw kind deelt.

Wij vragen u nu eerlijk op de volgende vragen te antwoorden:

Erkent u dat onze kinderen van hun vroegste begin in de macht van de zonde zijn en aan het eeuwig oordeel onderworpen zijn,

maar dat zij op grond van het lijden en sterven van Christus uit deze duisternis worden getrokken in het licht van zijn verlossing en dat zij daarom als leden van zijn gemeente gedoopt behoren te zijn?

Geloof u dat de schriften van het Oude en Nieuwe Testament het verlossende woord van God zijn, zoals de kerk dat ook openlijk in haar geloofsbelijdenis uitspreekt en erkent en zoals dat hier in de kerk wordt verkondigd?

Beloof u uw kind bij het opgroeien zo te onderwijzen en te laten onderwijzen dat het zijn doop leert verstaan,

en belooft u uw kind voor te gaan in een christelijke levenswandel?

Vader en moeder..... wat is daarop uw antwoord? (*Ja*)

Bediening van de doop

(De voorganger noemt de volledige naam (voornamen) en eventueel de achternaam van de dopeling(en) en spreekt:)

Ik doop u in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest.

Dankgebed

Vader, Zoon en heilige Geest, in uw naam is N.N. gedoopt.

Wij danken u dat u het genadeverbond niet alleen met Abraham en zijn nageslacht hebt gesloten maar ook met ons en onze kinderen. In de doop geeft u ons daarvan een afbeelding en een garantiebewijs.

Hemelse Vader, u beloofde dit kind tot een God te zijn en *hem* altijd uw vaderlijke zorg te willen betonen. Wij bidden u om de vervulling van uw beloften voor dit kind. Wij vragen u daarom of u altijd *zijn* Vader wilt zijn en dat *hij* als kind van u mag leven, in liefde voor u en in vast vertrouwen op u. Zoon van God, u beloofde dit kind al *zijn* zonden af te wassen met uw bloed. Wij bidden u *hem* te doen delen in de vergeving van de zonden.

Heilige Geest, u beloofde dit kind geheel te vernieuwen. Wilt u in *zijn* hart zo werken, dat *hij* geheel voor God leeft in een nieuwe levenswandel.

Geef *hem* daarom, drie-enige God, oprecht geloof in u, hartelijke liefde tot u en sterke hoop op u. Geef deze ouders uw genade om dit kind op te voeden voor u, overeenkomstig uw verbond. Geef ons als uw gemeente dat wij samen met de ouders een voorbeeld zijn voor onze kinderen in heel onze levenswandel.

Werk in de harten van onze kinderen zo, dat zij uw naam belijden en u leren volgen.

Bewaar hen ervoor dat zij zich van u afkeren en in de handen van de boze vallen. Wilt u er in uw genade voor zorgen dat er nooit één van hen als kind van het verbond verloren gaat.

Geef dat allen die gedoopt zijn de goede strijd mogen strijden en in uw kracht overwinnen.

Wij bidden u dat dit gedoopte kind in heel *zijn* leven en tot in eeuwigheid u mag toebehoren, om met heel uw kerk u eeuwig te loven en te prijzen.

Hoor ons, barmhartige Vader, om Jezus' wil; in zijn naam bidden wij
(Het *Onze Vader* gesproken of gezongen).²⁵

---

²⁵ Het gebruik van het *Onze Vader* wordt in de vrijheid van de voorganger gelaten.

BIJLAGE XII

Formulier voor de bediening van de doop aan de kinderen van de gelovigen 3

Presentatie

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,
N.N. en N.N. hebben te kennen gegeven dat zij hun kind willen laten dopen.

Onderwijs

Wanneer in de gemeente van Christus de doop wordt bediend, gebeurt dat volgens het woord van onze Heer Jezus Christus.

Hij heeft zijn apostelen de opdracht gegeven alle volken tot zijn leerlingen te maken en hen te dopen in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest, en hun te leren zich te houden aan alles wat hij hun opgedragen had.¹

In de brieven van de apostelen wordt ook over de doop gesproken.

Zo zegt Paulus dat wie in Christus Jezus gedoopt zijn, in zijn dood gedoopt zijn.

*We zijn door de doop in zijn dood met hem begraven om,
zoals Christus door de macht van de Vader uit de dood is opgewekt,
een nieuw leven te leiden.*²

Ook de kinderen mogen delen in dit geheim, overeenkomstig het woord van Jezus:

*Laat de kinderen bij me komen, houd ze niet tegen, want het koninkrijk van God behoort toe aan wie is zoals zij.*³

Het volk Israël trok met zijn kinderen uit Egypte, het land van duisternis en slavernij, door de Rietzee en de woestijn op weg naar het beloofde land.

Dus stonden ook de kinderen onder Gods belofte en opdracht.

Reeds sinds Abraham, de vader van alle gelovigen, wordt het verbond ingescherpt door het teken van de besnijdenis aan jongens, op de achtste dag na de geboorte.⁴

Volgens de apostel Paulus zijn de gelovigen in Christus besneden,
*niet door mensenhanden, maar met de besnijdenis van Christus, door het afleggen van het aardse lichaam. Toen u gedoopt werd bent u immers met hem begraven.*⁵

Zo heeft de kerk sinds de dagen van de apostelen aan de kinderen de doop bediend.⁶

In de naam van de Vader gedoopt worden, is een afbeelding en garantie dat God de Vader voor eeuwig zijn genadeverbond met ons sluit.

Hij geeft daarmee te kennen dat hij ons tot zijn kinderen aanneemt en maakt tot zijn erfgenamen.

Hij zet zich voor ons in ten goede.

In de naam van de Zoon gedoopt worden is een afbeelding en garantie dat de Heer Jezus al onze zonden afwast op grond van zijn lijden en sterven.

Wij mogen met hem opstaan in een nieuw leven, bevrijd van zonde en schuld.

In de naam van de heilige Geest gedoopt worden is een afbeelding en garantie

dat hij vast en zeker in ons wil wonen en werken.

Hij verbindt ons aan Christus en doet ons delen in het heil dat Christus voor ons verdiend heeft.

De schatten van Christus maakt hij ons eigen: de afwassing van onze zonden en de dagelijkse vernieuwing van ons leven totdat wij eenmaal met alle heiligen God zullen loven in de wereld die komt.

Doopgedachtenis

Op grond van het verbond roept en verplicht de doop ons tot een nieuwe gehoorzaamheid.

Laten wij toegewijd zijn aan de ene God, Vader, Zoon en heilige Geest.

---

¹ Mat. 28:18,19

² Rom. 8:3,4

³ Marc. 10:14

⁴ Gen 17:7,12; 21:4

⁵ Kol. 2:11,12

⁶ Mat. 28:18,19; Hand. 2:39

Laten we hem vertrouwen en liefhebben met heel ons hart, met heel onze ziel, met heel ons verstand en met al onze krachten.

Loslaten moeten we al wat onheilig is.

Afsterven moet ons oude, zondige leven, opdat we geheel en al een nieuw leven leiden in dienst van God.

Als we uit zwakheid nog zonden doen, is dat geen reden om aan Gods genade te twijfelen.⁷

Evenmin is dat een reden om dan maar door te zondigen.⁸

De doop is immers het garantiebewijs dat het verbond dat God met ons gesloten heeft eeuwig is.⁹

Samengekomen rond de doopvont worden wij allen getuigen van de doop van dit kind en gedenken wij onze eigen doop.

Laten wij ons dan niet schamen om Christus openlijk te erkennen, want het evangelie is *Gods reddende kracht voor allen die geloven*.¹⁰

In gemeenschap met de kerk van alle tijden en alle plaatsen spreken wij openlijk uit:¹¹
(Apostolische Geloofsbelijdenis, gesproken of gezongen)

Vragen aan de ouders

In geloof moeten wij de doop verlangen en niet uit gewoonte of voor de uiterlijke vorm. Daarom vragen wij u op de volgende vragen eerlijk te antwoorden:

Erkent u dat onze kinderen van hun vroegste begin in de macht van de zonde en daarvoor eeuwige straf verdienen? Maar belijdt u ook dat zij op grond van het lijden en sterven van Christus uit deze duisternis worden getrokken in het licht van zijn verlossing en dat zij daarom als leden van zijn gemeente gedoopt behoren te zijn?

Geloof u dat de schriften van het Oude en Nieuwe Testament het verlossende woord van God zijn, zoals de kerk dat ook openlijk in haar geloofsbelijdenis uitsprekt en erkent en zoals dat hier in de kerk wordt verkondigd?

Beloof u uw kind bij het opgroeien zo te onderwijzen en te laten onderwijzen dat het zijn doop leert verstaan, en beloof u uw kind voor te gaan in een christelijke levenswandel?

Vader en moeder..... wat is daarop uw antwoord? (*Ja*)

Doopgebed

Almachtige, eeuwige God, u hebt door de zondvloed de ongelovige wereld gestraft, maar Noach en zijn gezin hebt u gered. Hoe groot is uw ontferming.

U hebt van de Farao van Egypte, die zo verhard was dat hij zich niet aan u wilde onderwerpen, heel zijn leger in de Rietzee doen omkomen.

Maar uw volk Israël hebt u op het droge door diezelfde zee geleid.

Wij bidden u op grond van uw oneindige ontferming, dat u dit kind genadig wilt zijn en door uw heilige Geest wilt opnemen in het lichaam van Jezus Christus, uw Zoon.

Laat *hij* met hem in zijn dood worden begraven en met hem opstaan in een nieuw leven.

Laat *hij zijn* kruis dagelijks blijmoedig dragen in de navolging van Christus¹² en in hem blijven met een echt geloof, vaste hoop en vurige liefde.

Geef dat *hij* dit leven - dat aan het sterven is prijsgegeven - door uw genade getroost zal verlaten en zonder angst zal verschijnen voor Jezus Christus, uw Zoon, die Rechter en Redder is.

Hoor ons in de naam van Jezus Christus, uw Zoon, die met u en de heilige Geest, één enig God, leeft en regeert in eeuwigheid. Amen.

⁷ 1Joh. 1:9; 3:20.

⁸ Rom.6:1,2.

⁹ Jes. 54:10; 2Tim. 2:19.

¹⁰ Rom. 1:16

¹¹ *Het gebruik van de Apostolische Geloofsbelijdenis wordt in de vrijheid van de voorganger gelaten.*

¹² Joh. 15:4,5

Doopformule

NN, ik doop u/jou in de naam van de Vader en van de Zoon en van de heilige Geest.

Dankgebed

Almachtige, barmhartige God en Vader, u prijzen en danken wij dat u ons en onze kinderen door het bloed van uw geliefde Zoon, Jezus Christus, al onze zonden vergeeft;

dat u ons door uw Geest tot leden van hem afzondert en in hem tot uw kinderen aanneemt;

U prijzen en danken wij dat u ons dit laat zien en garandeert door het teken van de doop.

Om Jezus' wil bidden wij u voor dit gedoopte kind *N.N.*, dat u *hem* altijd door uw Geest wilt leiden.

Laat *hij* volgens uw woord worden opgevoed en in Christus tot geestelijke groei komen.

Dan zal *hij* uw goedheid en barmhartigheid erkennen en verkondigen.

Laat *hij* als een gerechtvaardigd mens leven onder onze enige leraar, koning en hogepriester, Jezus Christus.

Geef dat *hij* volhardend tegen de zonde, de duivel en zijn hele rijk zal strijden en overwinnen.

Om u, enige en betrouwbare God, Vader, Zoon en heilige Geest, eeuwig te loven en te prijzen. Amen.

BIJLAGE XIII**Adressen deputaten:***primi*

ds. H.K. Bouwkamp	Stationsweg 1	7692 AA Mariënberg	
P. van Dijk	Oegstgeeststraat 3	6843 HV Arnhem	pvandijk-ritm@hetnet.nl
ds. T.K. van Eerden	Thorbeckestraat 16a	9801 KC Zuidhorn	tk.van.eerden@zonnet.nl
ds. A.M. de Hullu voorzitter	Ferguutgaarde 21	7329 BG Apeldoorn	dehullu@gkv.nl
drs. A. Veefkind	Verzetstraat 1	7451 DL Holten	brave@solcon.nl
ds. M. van Veelen	Aalscholverstraat 29	6921 WR Duiven	mvveelen@solcon.nl

Secundus:

ds. M. Wielhouwer	Heytinge 11	9471 JA Zuidlaren	mwielhouwer@home.nl
-------------------	-------------	-------------------	---------------------